

se v ljubezni izgubil. Vsemu se odrekam. Vi pa se vsemu odreči ne morete. Ne smete. Dajte svoje srce otrokom!

In potem je odšla. Preko obraza ji je bil razlit čudovit mir. Trpki izraz njenih rdečih ustnic je poživiljal komaj viden smehljaj. Pred izhodom je obstala in tiho dejala:

„Na svidenje!“

Ta čas so se šipe zabliskale v jutrnjem solncu. Zdrvel sem v sobo in zaril glavo v svoje trde blazine.

Solnce je ugasnilo mojo luč.

In tisti čas, ko sem strmel v jutrnjo zarjo, ves sproščen, ko sem se kopal v solncu in mislil na Silvo, je hitela ona v smrt.

Tudi njen grob ne živi sebi.

IZ PORTUGALSKEGA PESNIŠTVA

A. D E B E L J A K

Quem canta, seu mal espanta;
quem chora, seu mal aumenta:
eu canto para espalhar
a paixão que me atormenta.

Cantiga popular.

Lani je Antonio Sergio objavil Zgodovino Portugalske, ki jo je vseučiliški profesor J. Moneva y Puyol takoj prevel v španščino ter uvodoma poudaril, da je ta zgodovinar in sociolog popolnoma prenovil prikazovanje pglavitnih dogodkov iz portugalskega razvoja. V prvem delu tolmači postanek narodnosti do prevrata v letu 1385. in nastop dinastije Aviz, ki pomeni premoč pristaniškega meščanstva in zapostavitve kmetskega sloja. V drugem obravnava portugalski sunek v Afriko, Azijo in Ameriko. V tretjem rešeta sodobne poskuse za svobodnomiselne reforme v metropoli, ki pa doslej niso zadoščali. Politika fiksacije, domače ustalitve, se mora dopolniti s prevozno politiko. Kajti portugalsko ljudstvo, v bistvu brodniško in svetovljansko, se čuti poklicano, da objame vso zemljo in pride v stik z vsemi plemeni. V primeri s kastiljskim duhom je po Sergiju portugalski duh bolj človečanski, meščanski, svobodnovernejši.

Na Francoskem prevladuje mnenje — poroča Ph. Lebesgue, *Mercure de France*, 15. X. 1932. — da je Portugal nekakšna španska pokrajina, katere si kastiljski kralji zbog nekih dinastičnih nezgod niso mogli pri-

pojiti svojim kronskim posestvom. Proti temu nazoru govori Salvador de Madariaga v svojem spisu: Španija, češ, ta ima celinsko misijo, Portugalska pa prekmorsko. Slično govori João de Castro v obzorniku *Descobrimento*, II, 1932.

Že v Gröberjevem „Grundrissu“, II, 2, smo čitali, da so na Portugalskem Iberci bolj pomešani s Kelti nego v Španiji. Odtod drugačni odtenki v jeziku in slovstvu. V stiku s tujci so si Portugalci izbrusili posluh in razvili vokalizem svojega jezika do neverjetne popolnosti. Med vsemi slovstvenimi panogami pa so z največjim uspehom gojili liriko, predvsem bukoliko.

Epski *Poema de mio Cid* je bil že spisan, ko se je Portugal osamosvojil od Galicije (1095) in se raztegnil proti jugu, kjer so gospodovali Mavri. Portugalska literatura se pričinja brez epike. Trubadurska lirika je prišla na Portugalsko tedaj ko na Sicilijo in Špansko, sto let po svojem razcvitu v Provenci.

Ustanovnik portugalske dinastije je bil francoski princ iz burgundske hiše. Cele kolonije Francozov so prišle na Portugalsko in pomagale odpraviti Mavre proti jugu, pri čemer clunyski benediktinci niso bili znatno udeleženi. Po svojem zemljepisnem položaju — dolga morska obala, sosesčina z Galicijo, kjer je svetovna božja pot v Santiago privlačila tujce — je bila Portugalska kar na stežaj odprta tujim vplivom. Marsikak križar se je na potu v Sveto deželo ustavil ali se celo trajno ustanovil tu. Ni čudno, če so severni francoski *trouvères* neposredno vplivali na posamezne portugalske pastirske popevke (*pastorelas*). Prevladoval pa je kajpada vpliv provencalskih trubadurjev, prihajajoč skozi Španijo, preko aragonskega, leonskega in kastiljskega dvora, s katerimi se je portugalski tesno zvezal z dinastičnimi porokami. Trubadurščina se je tako razbohotila, da je bilo že preveč. Navzlic tehnični dovršenosti pogrešajo portugalsko-provencalske *cantigas de amor* razno-terosti in svojskosti. Samo satirične zabavljice, *cantigas de maldizer*, so bile slikovite in osebne kot provencalske *sirventes*.

Poleg ljubavnih popevčic so med letom 1220. in 1280. cvetele zlasti sočne *cossantes*, za katere po Aubreyu Bellu ni vzporednih tvorb po drugih slovstvih: tako so sveže in ljubke. „Portuguese literature is thus opened with a golden Key“ (portugalska književnost se je torej otvorila z zlatim ključem), je zapisal omenjeni Anglež. To so dognale šele raziskave zadnjih let, neredko med tujimi učenjaki. Značilno je namreč za Portugalce to, da v svoji želji po novotarijah zanemarjajo svojo preteklost: kakor prebivalci ob Minju radi prepleskavajo svoje stare skrinje. Pisatelj 16. stoletja, ako so poznali to staro liriko, je bilo nekam sram

njene kmetske robotosti in šele 19. stoletje jih je na novo zasledilo v rimski vatikanski knjižnici, 20. stoletje pa prav ocenilo njeno vrednost. Obsegajo dvovrstičnice ali štirivrstičnice s pripevom. Vzemimo primer, ki ga je okrog leta 1250. zložil Martin Codax, gališki „jogral“, natisnjen prvič leta 1915.:

B a r c a r o l a.

Ondas do mar de Vigo,
se vistes meu amigo?
Ai Deus, se verrá cedo!

Ondas do mar levado,
se vistes meu amado?
Ai Deus, se verrá cedo!

Se vistes meu amigo,
o por que sospiro?
Ai Deus, se verrá cedo!

Se vistes meu amado,
por quen ei gran cuidado?
Ai Deus, se verrá cedo!

Valovi morski ob Vigo,
ste videli mi dragega?
O Bog, če pride skoraj!

Burni morski valovi,
ste videli mi ljubčka?
O Bog, če pride skoraj!

Ste mi videli dragega,
ki po njem vzdihujem?
O Bog, če pride skoraj!

Ste videli mi ljubčka,
ki me zanj močno skrbi?
O Bog, če pride skoraj!

Sem spadajo kmetske poskočnice — bailadas —, za katere nam dá Joan Zorro eno kitico:

B a i l a d a.

Bailemos agora, por Deus, ai velidas,
so aquestas avelaneiras frolidas
e quen for velida como nos velidas,
se amigo amar,
so aquestas avelaneiras frolidas
verrá bailar! etc.

Po naše: Plešimo sedaj, za Boga, krasotice, pod temi leskami razcvetelimi, in katera je lepa kakor smo me in ljubega ima, pride plesat pod te razcvetele leske! itd.

Sem spadajo budnice, alvoradas. V eni prikazuje Nuno Fernandez Torneol mladenko, ki v osmih kiticah budi na vse zgodaj dragega in omenja ptice, pojoče o njuni ljubezni, zato jim je fant posekal veje in posušil studence, kjer so pile in se kopale. Pripev: „veselo je moje srce“.

A l v o r a d a.

Vos lhi tolhestes os ramos en que siian,
e lhi secastes as fontes en que bevian,
leda m' and' eu.

Vos lhi tolhestes os ramos en que pousavan,
e lhi secastes as fontes u se banhavan,
leda m' and' eu.

Sem gredo božjepotne popevke, cantigas de romaria. V edini svoji ohranjeni pesmi predočuje Meendinho žensko, ki jo v samoti Sv. Simona obdajajo valovi, pa ne zna veslati niti nima čolnarja, zato koprni po ljubezni:

Non ei barqueiro nen remador,
e morrerei, fremeosa, no mar maior,
eu attendend' o meu amigo!

Najstarejši pevec je kralj Sancho I. (1154—1211). Za njim so delovali doslej navedeni, poleg njih še Martin de Ginzo, Pero Vivianez, Pero Gonçalvez de Portocarreiro, Pedr' Anez Solaz, plemič Joan Soarez Coelho, Pero Meogo, Roy Fernandez, Pero García itd. itd.

Joan Airas sodi v skupino pesnikov iz Santiaga de Compostela, ki je cvetela pod Alfonzom III. Celih 85 pesmi je ohranjenih. Kakor znamenita Rosalía de Castro poveljuje rečico Sar v Galiciji. Kakor Preradović (stalna na tom svjetu samo mijena jest) poudarja, da je na svetu vse minljivo, le ljubezen traja (3. kitica):

Cantiga de amigo.

Toda-las cousas eu vejo mudar,
mudan-s' os tempos, e muda-s' o al,
muda-s' a gente en fazer ben ou mal,
mudan-s' os ventos o toda outra ren,
mais non se pod' o corazon mudar
do meu amigo de mi querer ben.

Duhovnik Airas Nunez velja poleg kralja Dinisa za najdarovitejšega pesnika rane dobe. Plemič Pai Gomez Charinho, kastiljski admiral, se odlikuje po preproščini in iskrenosti. Morilčeva roka ga je spravila na oni svet. Joan de Lobeira je menda spisal portugalski roman „Amadis de Gaula“. V slovenskem prevodu Vieirovega „Amadisa“ (1924) sem v izvirniku in prevodu podal eno njegovih popevčic: Leonoreta.

Kralj Alfons X., ki ga njegov admiral Charinho v odličnih kiticah primerja z morjem, se je bolj ponašal s svojimi svetimi pesnitvami nego s kastiljsko krono. Zložil je nad 400 hvalnic Mariji na čast, večinoma predolgih za prevajanje. Nekatere so otožne in zvočne kot *Meninna garrida*, druge mistično navdahnjene kot *Rosa das rosas et fror das frores* (Roža vseh rož in cvetic cvetica). Dodam naj, da sem pri njem našel obdelan motiv, ki ga poznate iz Valjavca „O nebeški gloriiji“. Neki motiv, se mi zdi, je sličen Repeževemu. Njegove *Cantigas de Santa Maria*, zložene v gališkem narečju in tiskane šele leta 1889., uporabljajo vsakovrstne legende o Bogorodici ter dihajo preprosto ozračje čudežev.

Sousa de Macedo poroča v 17. stoletju, da je v Escorialu čital svete pesnitve kralja Dinisa (1261—1325), ali od 138 njegovih pesmi ne kaže nobena verskega značaja. Večinoma so ljubke ljubavne kitice, redkeje zabavljice. Satira je v portugalski literaturi hodila od vseh početkov vzporedno z liriko in se je štela za tehtno opravilo poezije. *Cantigas de escarnio* in *de maldizer*, akoprav pogosto robate, so zgodovinsko jako zanimive za prvotno pesništvo. Po vseh cvetnikih stoji njegova cossante, ki se takole pričenja:

Ai flores, ai flores do verde pino,
se sabedes novas do meu amigo!
Ai Deus, e u é?

V ljudskem načinu je zlagal verze tudi njegov nezakoniti sin D. Alfonso Sanchez (okrog 1285—1329), a ne da bi bil dosegel svojega očeta, ki je početnik portugalske veličine v političnem pogledu in ki je utiral pot portugalski prozi.

Estevam Coelho je bil nemara oče enega izmed morilcev Inese de Castro († 1355), ki je za svetovno slovstvo isto, kar Veronika Deseniška za slovensko, a najlepši spomenik ima v 3. knjigi *Luziad*. Kot poslednji pripadnik Dinisove šole je zapustil krasne stihe „Na preji“ in eno samo pomorsko „cossante“.

Macias je slovel kot vzor vztrajnega ljubimca, o *Namorado*, pri množici portugalskih bardov 15. in 16. stoletja. Njegova slava presega vrednost njegovih verzov, kar se jih je ohranilo, in je osnovana na tragični njegovi usodi. Vendar sodobna kritika izpodkopava še to podlago, češ, da je nastala iz nekega mesta v njegovih pesnitvah. Njegovo zaščino je izdal H. A. Rennert, *Macias o Namorado*, Philadelphia, 1902.

*

Po Dinisovi smrti, nam poroča neki *jogral* iz Leona, so portugalski in leonski, kastiljski in aragonski pevci utihnili: „nunca pois de sa morte trobaron“, in jograti niso več dobivali daril ali denarja. Regnila je široka vrzel. Sicer vsebuje zbirka *Cancionero de Baena* lepo število prispevačev, a vsi so povprečni stihotvorci. Na čelu jim stojita Casquicio in Perez de Camões, prednik znamenitega Camõesa. Posamezniki so pisali po kastiljsko. Saj v 14. stoletju se je pogostoma jemala v misel združitev obeh kron. A ko je portugalska zmaga pri Aljubarroti (1385) onemogočila zvezo s Španijo, je zopet oživela portugalska knjižna tvornost. Izraža se zlasti v preizvrstnih kronikah Fernama Lopeza, torej v prozi. Španski vpliv pa je ostal v poeziji: iz Kastilje so se uvedle *romance* s tolikim uspehom, da so jih še celo Portugalci zlagali v kastilščini. Marsikaka izmed najboljših španskih romanc je potekla izpod

portugalskega oziroma gališkega peresa, zlasti megleno sanjave, ki se ostro ločijo od španske dramatične krepčine.

Za zgled sem ponášil anonimno romanco *A nau Catrineta* (v nekkih izdajah: *A Nao Catharineta*). V izvorniku je večina stikov na -ar, osemkrat pa na -al. Jaz sem se zadovoljil s približno aliteracijo teh verzov, ki so pustili svoj sled tudi v Vieirovem „Amadisu“.

L a d j a K a t r i n e t a.

<p>Oj ladja Katrineta, Slušajte zdaj, gospôda, Po morju plava ladja pošla so jim živila, Močili so jermene, pretrdo pa je usnje Pa vržejo mi kocke, in kocka ga pokaže: „Hej, splezaj mi na jambor, morda se vidi Španija, „Ne vidi se ne španska le sedem mečev golih: „Na jadrnik popni se, morda se kaže Španija „Juhej, nagrado meni, že vidim zemljo špansko, Pa glejte, tri dekleta kodeljo prede prva najlepša pa med njimi „Vse tri so moje hčere, Od njih najzaljšo, vedi, „Za vašo hčer ne maram, „Denarja dam ti mnogo, „Pustite svoj denarček, „Dobiš mi konja sivca, „Imejte zase konja, „Dam ladjo Katrineto, „Mi ni za Katrineto, „A kaj naj za nagrado, stražar, „Želim si tvoje duše, „Poberi se od mene, Bogú le dušo svojo, Vzel angel ga je v roke, hudič pa je zatulil, zvečer je Katrineta</p>	<p>kedo te ni poznal? o njej prečudno stvar. že več ko leto in dan, vsa hrana je pošla. da téšili bi glad, in zob je vsak preslab. kdo bo življenje dal, to sam je kapitan. oj mladi ti mornar, mogoče Portugal.“ ne portugalska obal, ti boš življenje dal.“ oj ladijski stražar, ali pa Portugal.“ gospod moj kapitan! že vidim Portugal. prišla so v oranžnjak, in druga veze trak, s solzámi moči tlak.“ objel bi jih prerad! za ženo ti bom dal.“ ki dosti stane vas.“ prešteti ga ne znaš.“ ki vam tako je drag.“ noben mu ni enak.“ obilo vas je stal.“ z njo vozil se boš sam.“ krmariti ne znam —“ jaz tebi dam?“ predragi kapitan.“ ti izkušnjavski vrag: telo pa morju dam.“ nad vodo ga držal, nato je mir nastal, zaplavala v pristan.</p>
--	---

Prikupljiva je romanca *Da Donzella que foi á guerra*, o deklici, ki je v moškega preoblečena šla v boj kot pri nas Alenčica, Gregčeva sestra. Nič manj pa *O Conde Ninho* s tole vsebino: Mlad grof žene

konja na vodo in mu poje. Kralj pokliče hčer, češ, angeli ali sirene pojo. Ta pa mu razodene, da je grof, ki hoče njo za ženo. Oče ji zapreti, da ga bo dal usmrtiti. Ko se to izvrši, se še ona ubije.

Morreu um e morreu outro, d'um nacera um pinheirinho,	ja lá vam a enterrar: do outro um lindo pinheral.
--	--

Iz groba je enemu zrasla šumica, drugemu gaj. Kmalu sta vršičke spojila in preprečila kralju pot, ko je kanil k maši. Zato ju je dal zlobni močnik posekati: iz ene je teklo čisto mleko, iz drugega kraljevska kri, z enega je zletel golob, z druge golobica, in za mizo sta kralju sedala na rame... Huda reč je tolika ljubezen: ne v življenju ne po smrti ju ni mogel ločiti.

Mal haja tanto querer, nem na vida nem na morte	mal haja tanto amar: nunca os pude separar!
--	--

Motiv človeka nehote domisli Kettejevih verzov v 6. sonetu „Tihih noči“:

Tako si ljuba dva živela sta, v deželi kranjski rada se imela sta; nemili stariši so ju ločili.	Umrla sta. Iz ločenih grobov sta roža, lilija črez sveti krov vzkipeli, vzcvetli in se tam združili.
---	--

Uspele romance so še: Branca Flor e Flores, Manhaninha de s. João (Kresno jutro, ko Kristus blagoslavlja studence), Ruy e o Rei Bucar, kjer neki prizor spominja srbske „otmice“.

Anonimne so tudi številne popevčice v štirih vrstah, izražajoče ljudsko modrost in šegavost. Ena stoji za geslo pričujočemu spisu. Druga prinaša prisposobo z morjem, priljubljenim motivom portugalske Muze:

Oh mar alto, oh mar alto, Oh mar alto sem ter fundo: mais vale andar no mar do que na boca do mundo!	O morje, globoko morje, o morje ti brez dna, bolje je v morje iti, ko ljudem na zobe priti!
---	--

Ali pa naslednja domislica:

Quem pintou o amor cego não-no soube bem pintar: o amor nasce da vista, quem não vê, não pode amar!	Kdor ljubav je slikal slepo, ni bil poseben slikar: ljubezen vzklije iz pogleda, kdor ne vidi, ne ljubi nikdar!
--	--

Sliččen predmet ima tale iver:

Como o vento é para o fogo é ausencia para o amor: se é pequeno, apaga-o logo, se é grande, torna-o maior.	Kar je za ogenj veter, to je odsotnost za ljubav: če je majhna, jo pogasi, veliko še bolj bo podžgal.
---	--

Determinističen izvor kaže ta drobnjava:

Fechei a porta á desgraça,
entrou-me pela janela:
quem nasce para a desgraça,
não pode fugir a ela.

Zaprl sem vrata nesreči,
pa je skoz okno vstopila:
kdor se rodi za nesrečo,
ga bo gotovo dobila.

Usoda mater se zrcali iz nastopne:

Quem tem filhinhos pequenos
sempre lhes ha de cantar,
quantas vezes as mães cantam
com vontade de chorar!

Vedno mora jim peti,
Kdor ima majhnih otrok.
Kolikokrat poje mati,
ko vse jo sili na jok!

Nepričakovano izzveni le-ta „copla“:

Fui-me confessar ao Carmo,
confessei que andava amando.
Deram-me por penitencia...
que fosse continuando.

K menihu sem šel na spoved,
priznal sem, da ljubim doslej.
Dobil sem za pokoro...
naj ljubim še naprej.

Precej piker je tale „danaj“:

Eu amava-te, menina,
se não fôra um senão:
seres pia de agua benta
onde todos põe a mão.

Rad bi te imel, mladenka,
da ni vmes zaprek:
ti si poln kropilni kamen,
vanj sega vse vprek.

Znanih Trubarjevih besed (Kakor sonce skoz glaž gre — ta glaž se ne razbije — v glihi in viži rojen je — naš Jezus od Marije) se človek spomni, ko čita:

No ventre da virgem-mãe
encarnou divina graça:
entrou e saiu por ella
como o sol pela vidraça.

V krilu matere device
se je utelesila božja milost:
vanjo in iz nje je šla,
kot sonce gre skoz šipo.

Nabožno misel srečamo večkrat, n. pr.:

Oh vida da minha vida,
quanto tenho, tudo é teu.
Só a minha alminha não,
hei de dá-la a quem m'a deu.

Življenja mojega življenje,
kar imam, sem ti podaril.
Samo duše svoje nisem,
dam jo njemu, ki jo je ustvaril.

Naposled še nasvet opreznosti:

Ninguém descubra o seu peito
por grande queseja a dôr.
Quem o seu peito descobre,
é a si mesmo traidor.

Nikar srca razkriti,
pa bodi še taka bolest.
Kdor srce razkrije,
je sam sebi nezvest.

Toda preidimo od brezimnih avtorjev na poznane. Najprej nas pozdravi Ivana I. vnukinja Philipa, princesa Aviska in Lancastreska

(1437—1497), ki je živela v samostanu blizu Lizbone in spajala pobožnost z literarno smerjo.

Španski vpliv je razviden iz zbirke, ki obsega tri četrtine stoletja (1445—1516) in jo je leta 1516. priobčil Garcia de Resende: *Cancioneiro Geral* (Splošna pesmarica). Resende († 1536) je bil zbral do dve sto pesnikov nekaj v španščini, nekaj v portugalščini. Tu so nam na razpolago: *cantigas, esparsas, vilancetes*, obstoječe iz kratkih poklonov, vzdihov, domislekov, komaj večjih od japonskih *hajkajev* ali pa *dodoitsu-jev* (nazvanih tudi *nijū-roku-ji-shi*), kakršne je priobčil G. Bonneau 17. septembra 1932. v *Revue Bleue*, še prej pa P. L. Couchoud v knjigi *Sages et Poètes d'Asie*. Nadalje so tu *trovas de arte maior*, kakršne pritičejo poetu v nasprotju s trubadurjem. Od vseh teh služabnikov Apolonovih razodeva največ čuvstva malo znani *Francisco de Sousa*, daljen italijanski vpliv se občuti pri posameznih.

Mnogostranski *Garcia de Resende* — pesnik, prozaik, zgodovinar, glasbenik, risar, menda igravec, dvorjan, diplomat — je sprejel v zbirko tudi svoje *Trovas á morte de Dona Inés de Castro*, kjer je opeval nesrečno gospo s preproščino in patosom, dasi je bila sicer iz njegovega zbornika pregnana vsa naivna poezija in dokončno omejena na portugalske hribe.

Ko se je najbolj razpaslo dvorsko pesmarstvo in ni bilo nikogar, da bi bil otel kralja Dinisa pozabe, so napočili veliki dogodki let 1490 do 1500, ko so Portugalci odkrili ter osvojili Afriko, Ameriko in Azijo: tedaj je narodno pesništvo niknilo vnovič na dan. Ni ga bilo kmeta ne pastirja, ki ne bi bil sanjal, kako pojde v Lizbono služiti kralja ali v Indijo zlata iskat. Narodne popevke, kratke *cossantes* z vzporednimi kiticami iz prejšnjih *cancioneirov* so se zopet pojavile na dvoru, njih dušo je vdahnil svojim igrokazom *Gil Vincente*, velik bard po svoji ljubezni do rodnih tal, po svoji iskrenosti, po božanskem lirskem daru, najbolj narodni pevec portugalski.

Gilov dramatični realizem je v 14 vrsticah očrtal J. Parapat v „*Zori*“, 1873, št. 3. Erazem Rotterdamski se je nalašč učil portugalščine, da je mogel čitati tega pisatelja v izvorniku. V takratni Evropi Gilu Vincentu ni bil nihče kos, trdi veliki učenjak Menéndez y Pelayo. Molière je marsikaj v svojih komedijah posnel po njem. Precej svojih stvari je napisal v španščini, n. pr. romanco *Dom Duardos*. Sodijo, da se je njegova lirična zbirka izgubila, vendar na srečo so se ohranili mnogoštevilni vložki po njegovih komedijah. Profesor Aubrey Bell jih je nad 50 zbral in leta 1925. objavil z angleškimi prevodi vred.

Prvi ženi († 1514) je zložil grobni napis:

Aqui Jaz a Mui Prudente
Senhora Branca Beserra
Mulher de Gil Vicente
Feita Terra.

Tu počiva velcumna
gospa Blanka Beserra,
žena Gila Vincenta,
postavši zemlja.

Tudi zase je poskrbel, ko je leta 1536. preminul:

O gran juyzo esperando
Jaço aqui nesta morada,
Tamben da vida cansada
Descansando.

Vélike sodbe čakaje
ležim v tem bivališču,
tudi od napornega žitja
odpočivaje.

Pesnik je znal ubrati humoristične strune, če je nanese. V svoji dolgi izpodbudi na boj zoper Mavre prosi darov za vojsko:

Dai a terça do que houverdes
Pera a Africa conquistar
Com mais prazer que puderdes;
Que quanto menos tiverdes
Menos tereis que guardar.

To je: dajte tretjino svojega imetja, da zavojujemo Afriko, in sicer s čim večjim veseljem; saj manj ko boste imeli, manj vam bo treba hraniti.

Naj navedem nekaj paberkov iz njegove kratke lirike. Naslednji „romance“ otvarja igrokaz „Auto da Barca do Purgatorio“ in ga pojo nebeški krilatci. Ljubko, čeprav nekam izumetničeno stvarco je v španščini objavil buenosaireski obzornik Caras y Caretas (Obrazi in obrazki) 11. oktobra 1930.

R o m a n c a.

Remando vam remandores
Barca de grande alegria;
O patrão que a guiava
Filho de Deus se dizia;
Anjos eram os remeiros
Que remavam a porfia;
Estandarte d'esperança:
O quam bem que parecia!
O masto da fortaleza
Como cristal reluzia;
A vela com fe cosida
Todo o mundo esclarecia.
A ribeira mui serena
Que nenhum vento bolia!

Veselo ladjica plava
prek morskih globočin,
ladjár, ki jo krmari,
je pa sam božji Sin.
In angeli so veslači,
veslajo iz vsch sil.
Za prapor jim je nada:
oj, to je pógled mil!
In jadrnik neomajno
s krepostjo je zabit,
a jadra z vero stkana
lijó povesod svoj svit!
Na daleč kraj prostrani
v vedrino je zavit!

Naslednjo satirično popevko pojo pastirji v kolu na koncu komedije „Tragicomedia da Serra da Estrella“. Glede izraza „em camisa“ (v sami srajci) je opomniti, da se čita tudi pri Špancih: tomóla en camisa, vzjel jo je brez prinosa ali jutrnjine.

N e t e p i t e m e .

Nam me firais, madre,
 Que eu direi a verdade.
 Madre, um escudeiro
 Da nossa Rainha
 Falou me d'amores,
 Vereis que dizia.
 Eu direi a verdade.
 Falou-me d'amores,
 Vereis que dizia:
 Quem te me tivesse
 Desnuda em camisa!
 Eu direi a verdade.

Ne tepite me, mati,
 vse vam hočem priznati.
 Ne bodite mi jezni,
 kraljičin oproda
 je mene zasnuvil
 v goreči ljubezni.
 To je gola resnica.
 Takole je rekel:
 „Gorkó sem te vzljubil,
 če smem priti pote,
 te vzamem brez dote!“
 To je gola resnica.

„Triunfo do Inverno“ vsebuje v 2. dejanju nastopno seljančico, ki jo pojo tri sirene.

V i l a n c e t e .

Por más que la vida pene
 Non se pierda la esperanza
 Porque la desconfianza
 Sola la muerte la tiene.
 Si fortuna dolorida
 Tuviere quien bien la sienta
 Sentirá que toda afrenta
 Se remedia con la vida.
 Y pues doble gloria tiene
 Despues del mal la bonanza,
 No se pierda la esperanza
 En cuanto muerte no vienc.

Težave imej in križe,
 vendar ti v srcu nada
 naj klije vekomaj mlada,
 edino smrt vse prestriže.
 Bodi še takšno trpljenje,
 znaj, da pride zdravilo,
 pride za rane hladilo,
 dokler ostane življenje.
 Ker dvakrat bolj se oddahneš
 po zli nevihti končani,
 zato up le ohrani,
 dokler v grob ne omahneš.

Aires Rosado poje v *Quem tem farelos* (Kdo ima otrobe)? v 3. dejanju nastopne vrstice.

D e k l i c a , s p i š ?

Si dormis, doncella,
 Despertat y abrid,
 Que venida es la hora
 Si quereis partir.
 Si estais descalza
 No cureis de vos calzar,
 Que muchas aguas
 Teneis de pasar.

Že spiš, krasotica?
 Daj, vstani takoj,
 saj prišla je ura,
 če hočeš z menoj.
 Mogoče si bosa,
 pa to nič ne de,
 prebresti bo nama
 obilo vodé.

Bernardim Ribeiro (1482—1552), doma iz Alenteja (svet ob reki Teju ali Tagu), je izgubil razum zbog ljubavne strasti. Dokler je bil čiste pameti, je zlagal sveže ekloge, dehteče pa pristnih rodnih tleh, n. pr. *Jano e Franco* (do 600 vrstic). Izraz je zgoščen:

Joana — flores colhia, Jano — colhia cuidado!

Ribeirov *Cantar romance* se končuje nekako tako kot Goethejev *Fischer*:

Não sabem mais que foi d'ele
nem novas se podem achar.
Suspeitou-se que era morto,
mas não é para afirmar.

To je: A ne ve se, kaj je bilo z njim, niti ni mogoče najti vesti o njem. Sumili so, da je umrl, a trditi se ne da.

Njegov mlajši rojak in posnemalec *Cristóvam Falcam* velja za avtorja glasovitih kitic *Trovas de Crisfal*. *Cantiga aos seus olhos* pa nekoliko spominja Prešernovih *Ukazov*.

Francisco de Sá de Miranda († 1558), eden najslavnejših pesnikov s Polotoka, se je rodil v Coimbri, potoval po Italiji, odkoder je prinesel nekaj metričnih novosti. Skoraj se je umaknil s portugalskega dvora, ker se mu je gabilo razkošje in nravstveni razkroj obogatelih veljakov. Kot Luis de Leon in drugi pesniki je neprenehoma bičal razvratne razvade. Lahek izraz mu ni bil dan, a se je vendar dokopal do klene oblike. Razen dveh sonetov je najboljši v daljših pesnitvah, v eklogi *Basta*, v pismu na kralja Ivana III., pretkanem s krilaticami: Onde ha homens, ha cobiça (koder so ljudje, tam je pohlep), sem cabeça o corpo é vão (brez glave je telo prazno), tudo seu remedio tem (vsaka reč ima svoj lek) itd. Svojo dobo je označil:

Neste tempo quem mal cai
mal jaz. E dizem que á luz
por tempo a verdade sai!
Entretanto poem na cruz
o justo; o ladrão se vai.

Kdor danes nerodno pade,
nerodno leži. Pa pravijo,
da sčasom pride resnica na dan!
Med tem pa devajo na križ
pravičnega, a tat uide.

Novo poetiko in *dolce stil nuovo* je Sá de Miranda le počasi uvajal, saj pri njem še prevladujejo stare domače osmerozložne *redondilhas*. Pač pa so Mirandove nauke izvajali D. Manuel de Portugal (okoli 1520 do 1606), očarljivi in zlatousti Diogo Bernardez, A. Ferreira, ki ni maral niti vrstice napisati v španščini, in drugi sodobniki.

Prvi od sedaj imenovanih, *Manuel de Portugal*, ima v svoji zapuščini tudi mnogo jedrovitih kitic v starem merilu:

É ignorancia esperar
por outro tempo melhor,
e no presente acertar
convém sempre ao sabedor.

Que monta mais ser senhor
que o mais inferior?
Quem em si tem mais primor
se deve ter por melhor.

Nevednost se zanaša
na drugi boljši čas.
Sedanjest, ta je naša,
velim primerno jaz.

Kaj je boljši gospod
od najnižjih slug?
Kdor ima v sebi zaslug,
je najboljši drug.

Muito vence quem se vence;
 muito dir, quem não diz tudo:
 ao que é discreto pertence
 a tempo fazer-se mudo.

O sofrer é do prudente,
 do necio a impaciencia;
 pobreza com paciencia
 é riqueza excelente.

Mnogo zmaga, kdor sebe zmaga;
 Mnogo pove, kdor ne pove vsega:
 kdor je preudaren, mu pritiče,
 da o pravem času umolkne.

Modri zna potrpeti,
 nespametni je nestrpen;
 uboštvo s potrpljenjem
 je sijajno bogastvo.

Francisco de Moraes, avtor dela *Palmeirim de Inglaterra*, je storil nasilno smrt leta 1572. Iz njegovega življenja najbolj sluje romantična epizoda iz Pariza, kjer je bil blazno zaljubljen v neko kraljičino dvorjanko.

Grof *Sá de Meneses* († 1584), doma iz Oporta, je pristnejši, čeprav manj znan poet nego njegov sorodnik in imenjaki, ki je dal v svet *Malacca Conquistada*. Menesesovi verzi na reko Leço so sloveli v 17. stoletju, potem so se pozabili in šele dr. Sousa Viterbo (1845—1910) jih je na novo našel v lizbonskem stolpu Torre do Tombo. Ako čitaš njegov *Mote*, ti nehote pride na um otožni Musset.

Antonio Ferreira (1528—1569) se je narodil v Lizboni, kjer ga je pobrala velika kuga. Ponašal se je s tem, da nikoli ni pisal drugače nego v latinščini in svoji materinščini. Tu pa tam se je dvignil do znatne višine. Klasična je njegova drama *Inés de Castro*. Njegovi *Poemas Lusitanos* so se pogosto ponatisnili. Vzemimo si kratek primer njegovega domorodnega čuvstvovanja, *Aos bons engenhos*.

D o b r i m d u h o v o m .

Duhovom blagim pojem le najraje,
 poklanjam liro njim in Muzam z néba;
 a Lelju svoje boli in vzdihljaje,
 ki njega srd in plamen jih preveva;
 božanstvom svetim peval sem najslaje,
 kadar navdih mi je prišel od Feba.
 To štel za slavo sebi sem edino,
 da ljubil rod sem svoj in domovino!

Značilna portugalska nežnost, ljubezen - oboževanje, pa koprnenje (*saudade*) odseva Soneto á morte de sua mulher.

N a s m r t m o j e ž e n e .

To jasno sonce, ki mi je kazalo
 do neba pot bolj ravno, zanesljivo
 in vse okrog mi z lučjo svojo živo
 turobne smrtne sence je pregnalo,

zapústilo je svojo ječo žalo:
zdaj tavam slep in sam, opotekljivo
ko tujec, ki v puščavi prevarljivo
vodnik ostavil ga je kratko malo.

Potr in zmeden se za njo odpravljam,
sledov nje svetih iščem vsepovsodi,
čez drn in strn, čez dol in hribov venec.

Povsod jo vidim in si jo predstavljam,
za roke me drži in varno vodi,
oči pa so postale mi studenec.

(Dalje prihodnjič.)

O B Z O R N I K

MEDNARODNI KONGRES P. E. N. - KLUBOV V DUBROVNIKU

V dneh od 25. do 27. maja bo prvič na jugoslovanskih tleh mednarodni kongres P. E. N.-klubov. Organizacija je danes razpredena po širnem svetu in združuje kakih 40 narodov, odnosno slovstev. Letošnji kongres v Dubrovniku je posebno pomemben iz dveh vidikov: Predvsem bo mnoge književnike iz tujega sveta privedel v našo državo in tako vsaj v nekaterih primerih pridobil literaturam Jugoslavije, pa tudi naši zemlji in nje prebivalstvu novih vplivnih prijateljev. Poleg te, dejal bi, *prostorninske* relacije pa ima dubrovniški kongres svoj pomen v času. Že lansko zborovanje v Budimpešti je pokazalo, v koliki meri je takšna mednarodna zveza izrazitih duševnih delavcev občutljiva za valovanje svojega časa in koliko se v nji krešejo in tarejo med seboj velika nasprotja, ki leže v sedanji dobi. Dubrovniški kongres bo v letu, ko je mednarodna misel zaradi važnih političnih izprememb v srednji Evropi stopila pred nove usodne preizkušnje. Zaradi tega se bodo v Dubrovniku zbrani literatje mnogih narodov morali z večjo vnemo, kakor je bila potrebna prejšnja leta, poglobiti v osnovno ideologijo P. E. N.-klubov in reševati vsemu nakljub idejo blagohotnega in pravičnega sodelovanja med literaturami vseh narodov.

Prvi P. E. N.-klub je nastal v Londonu. Po svoji formi in organizacijski podobi je izšel iz tradicionalnega vzdušja angleškega klubskega življenja. Pri narodih, ki so družabno manj vzgojeni in kjer zlasti literatom dopuščajo pravico do anarhičnega individualizma, zaničujočega vse družabne oblike, je vzbujala forma P. E. N.-klubov (n. pr. obvezne skupne večerje) pikro posmehljivost in celó odpor. Toda forma nikakor ni slaba; vsem narodom bi bilo želeto, da bi tako srečno kakor Angleži združevali „čisto človeško“ z idejnim, minljivo s trajnim. Samo oni umejo prostodušno in duhovni kulturi koristno spajati duhá strpnosti in literarnega sodelovanja z večerjo za skupno mizo. Ni bistveno večerja, kajpak: bistveno je, da ljudje raznih nazorov, literarni tekmeči in nasprotniki sedé za isto mizo v nekaki familijarni skupnosti, ki ublažuje nasprotja in omehčuje z naravno toploto neposrednega stika mnoge, sicer trdovratne predsodke. Iz ideje, združevati s klubsko formo in iz nje izhajajočimi psihološkimi vplivi literature kot ljudi, dasi ne za ceno njihove individualnosti in svobode njihovih prepričanj, iz te ideje se je razvila misel

Rožljanje verig, kakor da se jim trga nekje neznanska predpotopna
zver z žvepleno-plamenečim gobcem, ob pokanju koščenega oklepa.

Čujem enolično topotanje silovitih stopal.

Gledam in napenjam oči:

Med tem peklenskim hruščem in žarenjem skačejo črni hudiči preko
splamtelih tokov, črni hudiči z dolgimi drogi.

Gledam preko zemeljske oble in vidim:

Ob nešteti morskih bregovih,

po dolinah,

na obronkih gora

premikanje ognjenih pošasti iz pradavnosti.

Za njim pa — pesem verig:

nedovidne procesije črnih hudičev, izžganih do mozga v kosteh, gro-
zečih z dvignjeno pestjo,

preklinjajočih drzno simfonijo dela

podobno satanskemu krohotu.

Preko vse zemeljske oble, iz preteklosti v prihodnost!

Po vzhodnem nebu pleza polna luna.

O, kako je majhna in nežna z oteklim svojim licem, z njegovim za-
mišljenim izrazom ter senčico nezadovoljne ironije.

IZ PORTUGALSKEGA PESNIŠTVA

A. D E B E L J A K

Diogo Bernardes (okoli 1530 do okoli 1600), najdarovitejši Mirandov
učenec, najzvočnejši pevec v novem slogu, se je osebno sprijateljil z
Mirandom. Sanjaril in pisaril je po nasipih v rodni Limi, kamor je hodil
na oddih od razgibanega življenja v Lizboni in ki jo je opeval tudi po-
zneje, n. pr. v *Elegiji* kot ujetnik v Afriki, po bitki pri Alkacer-Kebiru
(1578), odkoder ga je bržkone rešil Filip II. Španski leta 1581. Lepota
njegovih sonetov, eklog in pisem v verzih mu je nakopala očitek, kakor
da je plagiral Camõesa. Toda Camões se nikoli ni zadovoljil zgolj z
lepimi zvoki: bil je eden redkih pesnikov, zlasti redkih med latinskimi
narodi, ki zna hkrati peti in misliti. Sladkousti Bernardes — cf. melli-
fluus Bernardus — seveda ni zajemal iz svojega rojaka, pač pa n. pr.
je Šekspirova vrstica „With what I most enjoy contented last“ do be-
sede prenesena iz Bernardesove „Do que deseja mais mais duvidoso“.

Za zdaj sem — *traduttore-traditore* — presadil dva soneta z naslovom:
Se toda a vida nossa é desafio, Horas breves do meu contentamento.

Izzivanje če vsa so leta naša,
če zanje trdnega nikjer ni stala,
odkod brezbržnost v me se je prikrala,
kaj če, na koga se moj duh zanaša?

Življenje, list uvel, ki vetrič dviga
igraje ga nad polje in nad hosto,
pomladni cvet, ki nagloma pogosto
ožge ga sonce, slana osmоди ga!

Pogled v preteklost z grozo me navdaja,
zastran bodočnosti me strah obhaja,
sedanjost pa še sam ne vem, kaj hoče.

Res, daleč sem zašel jaz nebogljeni,
pa vendar zapovej, nebeški Oče,
naj vrne k tebi sin se izgubljeni.

*

Ko sem užival brez skrbi, nikoli,
oj ve prekratke urice radosti,
nikoli nisem mislil, da v bridkosti
sprevržete se in neskončne boli!

Viharji so posuli mi gradove,
a za nezgodo, ki me je zadela,
sam sebi odgovoren sem docela,
zakaj brez čvrste zidal sem osnove!

Ljubezen laskavo kedaj nam síne,
obeta trdno nam slasti največe,
v najlepšem hipu pa na mäh izgine.

O tolike slepote in nesreče:
za prid neznamen, ki prehitro mine,
da tvegaš prid, ki nikdar se ne steče!

Frei Agostinho da Cruz (1540—1619), mlajši brat prejšnjemu, je leta 1561. stopil med frančiškane. Ob tej priliki je svojemu „očetu“ Diogo poslal krasno pismo v tercinah s temle začetkom:

Em que te mereci, oh Agostinho,
que nesta escura selva me deixasses,
tomando para ti melhor caminho?

Dr. Mendes dos Remedios je leta 1918. izdal Agostinhove pesnitve v XXI. snopiču.

Iz te dobe se čita še v antologijah *Pedro de Andrade Caminha* (1520—1589), *Infante D. Luis* (1506—1555), potem *Fernam Alvarez do*

Oriente, rojen v Goi kakih 30 let po tem, ko jo je osvojil Afonso de Albuquerque. Njegova *Lusitania Transformada*, pisana v vezani in nevezani besedi, je nastala pod neposrednim vplivom Sannazarove *Arkadije*. Slavni zgodovinar Frei Bernardo de Brito iz Almeide velja mnogim za pisca pesniške zbirčice Sylvia de Lysardo, kjer se odlikuje sonet, v katerem se pretresa svobodno in zaljubljeno stanje, in se daje temu prednost. *Francisco Galvam* (1560—1635?) je bil konjušnik pri vojvodi Braganškem. L. Caminha je pod njegovim imenom izdal leta 1791. pesni, vendar je Galvamovo avtorstvo dvomljivo, torej negotovo tudi glede soneta A Nosso Senhor:

N a š e m u G o s p o d u.

Oj Ti ljubezni čiste vir nadanji,
očetovska dobrota nadčloveška,
O Bog, svetloba večna ti nebeška,
o Bog, lepota nova, kras nekdanji:

brez Tebe stvar nobena tu ne traja,
kako se vara in slepi sam sebe,
kdor se pehá za blagom izven Tebe,
saj stalno vse iz Tvojih rok izhaja.

Brez Tebe misel opotečna hodi,
brez Tebe sleherna je slava kvarna,
brez Tebe človek po temini blodi.

A v Tebi moj spomin bedi čvrstejši
in pamet moja bolj je preudarna,
in v Tebi moja volja se uteši.

V 17. stoletje, a brez točnih podatkov, spada *Fernão Correa de Lacerda*, iz katerega vam nudim sonet: *Que devo ao monte e ao campo que floresce.*

Kaj bregu sem dolžan in kaj poljani,
če pa za vse ljudi rodi cvetice?
In kaj dolžan za bistre sem vodice,
če hladni vir za vse se s hriba hrani?

Pa soncu, kadar sine v uri rani
in vsem enako nam obseva lice?
Pa mesecu, ko sije na stezice
za vse in prav nikomur se ne brani?

Božanska Lises, polje po krasoti,
v milini vir, planina v visokosti,
v sijaju sonce, mesec pa v menjavi:

ne sij, ne sej mi cvetja na vse poti,
ne trosi vsem miline in ljubkosti,
da zame ne zbledi tvoj čar sanjavi.

Francisco Rodriguez Lobo (okoli 1580—1622), zvočen in ploden tako v vezani kakor nevezani besedi, kaže svojstvene poteze v vilancetah. *Corte na Aldea* in izbor njegove lirike bi zaslužila izdajo in toliko pozornosti, kolikor je je posvetil dr. Jorge njegovemu življenjepisu. Lobo je v najboljših letih utonil v Tagu. Mnogi kritiki mu pripisujejo sonet z naslovom *Ao Rio Tejo*:

R e k i T a g u.

Oj ti moj krasni Tag, kako različen
se kažeš z mano vred ti slednji čas,
zdaj kalen si, kot sem otožen jaz,
prej bister bil si, jaz veseloličen.

Pritisnila velika je poplava
in predrugačila je tvoj izraz,
i meni se spremenil je obraz,
ki notranjost odseva v njem se prava.

Ker naju tepe ista že nezgoda,
o kaj bi dal, da tudi v dobrem stanji
bi naju čisto zbratila usoda!

Ob tebi vzklije čar spet pomladanji
in vsa kot prej ob tebi bo priroda,
a jaz ne vem, postanem li nekdanji.

Med najbolj nadarjene lirike vseh časov in narodov se mora šteti *Luis de Camões* (1524 ali 1525—1580), čigar siromaštvo in slepota je Prešeren vzel v Glosi za dokaz, da „slep je, kdor se s petjem vkvarja“. Pevec *Lusiad* in *Rim* tako presega vse ostale portugalske sinove Modric, da se je gospa C. de Vasconcellos v uvodu k sto najboljšim pesnitvam (*As cem melhores poesias da lingua portuguesa*, 1914) takole izjavila: „Ako naj vzamem ta naslov do besede in se ravnam po svojem osebnem nagnjenju, bi vam predstavila edino verze iz Pesnika Lusovcev . . . Kvečjemu bi še segla po nekih avtorjih, pri katerih se je portugalska duša, v bistvu zaljubljena, utelesila z največjo dovršenostjo: Bernardim Ribeiro, Cristóvam Falcão; Almeida-Garrett; João de Deus. Pridružil bi se jim še Antero de Quental. Vendar ni šlo in ne gre za kak *Cancioneiro de amor*.“

O prvaku portugalskih pisateljev je pri nas kramljal D. Trstenjak v Mariborski Zori 1873. Prešernoslovec L. Pintar pa je iz nemščine prevel Camõesov 77. sonet v Zborniku Matice Slovenske, 1902, 4. zv., str. 157. Nadalje primerja 206. sonet s 3. in 25. v Prešernovem Sonetnem vencu. Pri tem se mu je pripetila smola — kakor drju. I. Prijatelju v razpravi „Duševni profili naših preporoditeljev“, LZ, 1921, str. 464. — da je

Camõesa napravil za Španca. Po izjavi drja. Šlebingerja je slovenil stance iz Lusovcev B. Flegerič, ki mu je ob pozni uri, čeprav je bil krepko Bakha počastil, gladko recitiral prizor z velikanom Adamastorjem, češ: „To sem pred leti ponašil.“ V tisku jih dosihdob nisem zasledil. Sam sem predočil Camõesa ob rojstni štiristoletnici v LZ, 1925, kjer sem ponašil 11 osmeric iz Lusiad II, 30.—41., razen tega pet ljubavnih sonetov in pesem A uma cativa chamada Barbara. Na te stvari je opomnil dr. Leben v LZ, 1930, str. 11. Dva soneta z uvodom je prinesel Gledališki list 1924/1925., št. 15. Za današnjo priliko sem presadil na naša tla še dva soneta, ki v nekaterih cvetnikih nosita naslov Despedida, oziroma Amor.

S l o v o.

Oj ti, moj tožno sladki sen življenja,
ki te bilò je zgolj sočutje milo,
naj ljudstvo tebe vedno bi slavilo,
dokler na zemlji bo kaj koprnenja!

Ti komaj si vzešla, blesteča tenja,
in tvoje sonce svet je ožarilo,
pa že usoda ti napravi silo,
ki zoper njo zaman se vsakdo vzpenja.

Ti veš, kako so v neprestanem joku
mi solzni viri iz oči polzeli
in strinjali v širokem se potoku,

In priča jadrnemu bilà si stoku:
plameni ognja v njem bi zledeneli,
da pogubljeni bi se razihteli.

L j u b e z e n.

Ljubav je ogenj, ki nevidno tli;
neznana rana, ki ne da miru ti;
ugodje, ki svoj konec blizu sluti;
gorje, ki nezaznavno te greni.

Hlepenje, ki se sito ne umirí;
samota ob najbolj obljudeni minuti;
dovoljnost, ki se nedovoljna čuti;
ubožnejša, čimbolj se bogatí.

Iz svoje volje se v verige vklepa,
zmagalčeve zmagalce sluša slepa,
je zvesta mu, kdor zoper nas gre v boj.

Kako pač v umrljiva srca naša
nje žar ubrano skladje naj prinaša,
ko vsa nesložna sama je s seboj?

Epski umotvor Camõesov sem označil v tem mesečniku že na omenjenem mestu. Danes naj prepisem iz *Lusiad* le osmerico, kjer popisuje slovansko Evropo:

Entre este mar e o Tanais vive estranha
 Gente, Ruthenos, Moscos e Livonios,
 Sarmatas outro tempo; e na montanha
 Hercyna, os Marcomanos são Polonios
 Sujeitos ao imperio de Alemanha
 São Saxones, Bohemios e Pannonios,
 E outras várias nações que o Rheno frio
 Lava, e o Danubio, Amasis e Albis rio.

Zatem se vrsti Balkan, Dalmacija itd.

V 17. stoletju je bilo kakor gob pesnikov, ki so hoteli s svojimi epi posnemati ali celo zatemniti *Lusiade*. Na drugi strani pa se je razbohotil španski vpliv: gongorizem — prisiljenost in pačenje. Vendar se da zbrati zveščič pristnih umotvorov iz te dobe. Prvak med njimi, obenem najboljši portugalski prozaik 17. stol., *Fr. Manuel de Mello* (1608—1666) je v svojem burnem življenju našel časa, da je spravil v svet nekaj pesniških zbirk, kjer je marsikaj dobrega, kakor pravi njegov životopisec profesor Edgar Prestage (*Esboço biographico*, Coimbra 1914). Kot dramatik je omenjen v *Gledališkem listu* z dne 4. novembra 1931. Ponašil sem *Apologo da Morte*.

P o v e s t o s m r t i.

Ondan sem videl Smrt, kako brez dela
 pohájkuje nevidno sredi živih,
 in poncvedomo od starih, sivih
 oseba mnoga v njo se je zadela.

Mladina, sama svojih sil vesela,
 sprehaja se obrazov neskrbljivih,
 nikjer med njimi ni ljudi pazljivih,
 medtem pa smrt jih s prstom je preštela.

Meže zdaj sproži v trop njih pestrobojni.
 Zgreši. Ko vidim njen način nelepi,
 zavpijem: „Nehaj, kuga ljudomorna!“

Okrene se in de: „Tako je v vojni.
 Če vi nasproti meni vsi ste slepi,
 naj sama jaz bom tu za vas pozorna?“

Med pesnikinjami prvači *Soror Violante do Ceo* (1601—1693) iz Lizbone. Tudi kot glasbenica je zgodaj zaslovela. Nad 60 let je prebila kot dominikanka v glavnem mestu. Poglavitna zbirka njenih umotvorov, *Rythmas Varias* (1646), je izšla v Rouenu, torej na Francoskem, kjer so malo let pozneje v Parizu zagledala beli dan tudi strastna Pisma neke

portugalske redovnice, od katerih je dr. Pavel Karlin prevedel dvoje in jih priobčil v praškem Razgledu (1924).

Soror Maria do Ceo (1658—1753?) je bila blizu 80 let frančiškanka v Lizboni, kjer je objavila nekoliko snopičev v verzih, a le tu pa tam brez narejene preproščine. Izbor iz obeh imenovanih poetes je nedavno oskrbel dr. Mendes dos Remedios.

Domingos dos Reis Quita (1728—1770), brivec — kakor gaskonski felibre ali „bukovnik“ Jasmin —, je zlagal izredno mehke stihe. Z njegovim sonetom o lizbonskem potresu se one tri slovenske ljudske pesmi (*Žis*, 25. decembra 1932.) v stilistični dovršenosti nikakor ne morejo kosati. Njegovo tragedijo *Inés de Castro* je poangležil B. Thompson leta 1800.

Antonio Diniz da Cruz e Silva (1731—1799) iz Lizbone, odvetnik, pozneje pri najvišjem sodišču v Rio de Janeiru, je pri sodobnikih slovel po svojih pindarskih odah. Za obnovitev prepadajoče književnosti je med drugimi ustanovil akademsko društvo „*novo Arkadijo*“ (*Arcadia Ulyssiponense*). Stalnejšo vrednost ima pa njegov heroikomični ep „*O Hyssope*“ (Kropilo), ki se je v prejšnjem stoletju štirikrat ponatisnil v Parizu kot enačica Boileaujevemu „*Lutrinu*“ ter izšel tudi v prevodu z naslovom „*Le Goupillon*“.

João Xavier de Mattos († 1789) je danes malo znan, a njegove *Rimas* (1827) vsebujejo še nekaj prikupnih poezij. *Pedro Antonio Corrêa Garção* (1724—1772) iz Lizbone, mimogrede odvetnik, je bil vodilni duh prej omenjene Arkadije. Polet in izbran izraz razodevata zlasti *Cantata de Dido* in *Assemblea ou Partida*. Njegova dela so se tiskala v Lizboni, Rio de Janeiru in Rimu. Radi ničeve obdolžitve ga je markiz Pombal dal zapreti v ječo, kjer je umrl čez leto dni.

Nicolau Tolentino de Almeida (1741—1811), Lizbonec, je dobrodušen satirik, ki je v prvi vrsti gojil *quintilhas*, dobro zastopane v njegovih zbranih spisih, *Obras Completas* (1861). Nekoč so ga prosili, naj si izbere enega izmed dveh sonetov: prečital je samo prvega, izvolil pa drugega. S tem je pokazal, kako težko je zasnovati dober sonet. Od njegovih dveh sonetov v antologiji sem prebral prvega in sklenil prevesti drugega. Takole se mi je obnesel:

K o s e m p o g n a l k l j u s e n a p a š o.

Le hodi, kleka mršava, po polji
in svobodno po tratinah se pasi,
dokler se pasja tropa ne oglasi,
češ, da ti paše tamkaj ne dovoli.

In v znamenje sočutne moje boli —
to sedlo, kras med tvojimi okrasi,

ko so bili še zate lepši časti —
zdaj prazno bo viselo tu na goli.

Pogini v miru! Pločo ti postavim,
kadar denarja v skrinji bo do vrha,
in tak napis ti za spomin napravim:

„Tukaj počiva najzvestejša mrha,
ki bi prav res bila služila večno,
da ni od glada guznila nesrečno.“

Marquesca de Alorna, rojena pred lizbonskim potresom, je živela dolgo v vladi Marije da Gloria, je bila jako naobražena ter je napisala mnogo več verzov ko priletni slavni *Francisco Manuel do Nascimento*, bolje poznan pod arkadijskim imenom Filinto Elysio. Ob neki Filintovi odi je Garrett kliknil: „Kaj se more pri Pindaru meriti s tem?“ in hitro povejmo, da ni ničesar, kajti kdo bi primerjal vrabca z orlom ali z zvezdo? Nekaj pa ima Filinto: gladek izraz in veren posnetek ljudskih šeg in navad.

Drugo polovico 18. stoletja je izpolnilo pesniško tekmovanje med bivšim menihom Macedom in Bocagem. Zagrenjeni José Agostinho de Macedo — tako se je bila razpasla galomanija in oslabela narodna samozavest — si je upal grditi največjega portugalskega genija, trdeč v svojem epu „O Oriente“, da je Camões samo hodil na posodo k prejšnjim Italijanom in Špancem. *Manuel Maria de Barbosa du Bocage* (1765 do 1805) je z dvanajsterico tovarišev ustanovil novo akademijo „Nova (Secunda) Arcadia“. Njegove idile, basni, epigrami, posebno pa soneti spadajo med najlepše umotvore v portugalsščini. Na pobudo svojih sodobnikov pa je, žal, preveč improviziral. Zato se ni mogel v svojem kratkem življenju približati popolnosti velikega vzornika Camõesa, ki mu je bil vedno na umu. Za zgled njegovega ustvarjanja sem izbral soneta *A decadencia do imperio português na Asia* in *A Camões*. Kot bivši poročnik v Indiji, ki je pozneje zbežal na Makao, odkoder so ga izpustili domov, je bridko občutil:

Razpad portugalskega imperija v Aziji.

Na tleh leži na vzhodu naš emporij,
ki za sinove ga z močjo železa
priboril od sabajskega bil kneza
Alfons, junak, da še sam Mart ni gorji.

Sedaj je padla Goa, strah v starini
Malajcem verolomnim, Malabarom
ničemurnim in drugim vsem barbarom.
Kje vaš je bojni žar, o Luzov sini!

O vek herojev, slave ponosite,
možje, ki — davno mrtvi — še živite
in boste še v zavesti ljudski pozni!

O Castro močni, Albuquerque grozni,
Meneses, tisoč drugih, osvetite
krivico usode zoper nas srdite.

C a m õ e s u.

Camões, veliki Camões, podobna
nezgoda naju vedno je lovila,
enako sva se z doma poslovila,
pošast napadla naju slično zlobna.

Ob Gangu tebe, mene je turobna
pestila stiska in okrutna sila,
ljubezen tugo nama je delila
in sama razočaranja tesnobna.

Posmeh kot ti bil trde sem usode,
in rad zato ušel bi zemski ječi,
ker v grobu pôkoj neskajjen mi bode.

Ti vzor si moj... A žal, to moram reči:
če te posnemam v bedi in nesreči,
te ne v darovih matere prirode!

Med uspelimi soneti so še: Inés de Castro; Despedidas ao Tejo (Slovo Tagu in Uliseji, t. j. Lizboni), Contrição (Kesanje).

Radi puntarskih in brezbožnih spisov — tako čitam v Brockhausovem Konversations-Lexikonu, 1901 — so ga vrgli v ječo leta 1797., zlasti radi pesnitve „Verdades duras“ (Bridke resnice). A naslednje leto je dobil svobodo in službo v bakroreznici. Poleg tega se je moral obvezati, da bo prevajal dobra dela iz tujih slovstev. Tako je presadil Delille-ove „Jardins“, Castelove „Plantes“, Florianovo „Galathée“ itd. Leta 1802. je prišel v preiskavo kot svobodnjak ali prostomaltar, kakor bi dejal Luka Jeran. Njegovi posnemovalci so krivi, ako je veljal kot početnik novega gongorizma, ki se je nazival *elmanizem*, po Barbosovem pesniškem imenu: Elmano Sadino. Od elmanistov je bil silno priljubljen nesrečni brazilski pesnik *T. A. Gonzaga* (1774—1810), ki je študiral v Coimbrí na Portugalskem in bil tu sodnik, pozneje pa v brazilski krajiní Minas Geraes. Kot arkadijec je nosil ime Dirceu ter je opeval Mairilijo v snopiču „Lyras“. Zaradi domnevne udeležbe v zaroti je bil leta 1792. obsojen na desetletno bivanje v afriški naselbini Mozambiku.

V 19. stoletju so osvobodilne vojne in politični prevrati tudi na Portugalskem okrepili narodno zavest. Mnogo pisateljev se je ootreslo tujih vplivov. Zlasti je prenehala navada, da so pisali često v nedomačem

jeziku, n. pr. španskem. Medtem ko je jedki Macedo klical ogenj in žveplo z neba na svoje protivnike, sta Herculano in Almeida Garrett, ki sta šla zbog svoje svobodoumnosti na tuje, v Francijo in Anglijo, kjer se je osobito poslednji navzel romantičnega duha, pripravljala pot novi narodni literaturi.

Visconde de Almeida Garrett (1799—1854) je vzbudil pozornost že v izgnanstvu, ko je v Parizu izdal leta 1825. domorodno pesnitev „Camões“, polno hrepenenja po sončni domačiji. S Herculanom je nastopal z liberalno armado 7500 mož, ki se je izkrcala blizu Mindella. Celih 20 let je imel tehtno vlogo kot diplomat, govornik, sodnik in politik. V književnosti je izpodbil tla psevdoklasicizmu ter uvedel romantiko iz Anglije in Francije. V prvi polovici 19. stoletja je vikont najboljši pesnik, dramatik in prozaist na Portugalskem. Kot satirik je zložil pesem „Dona Branca ou a conquista do Algarve“, naperjen osobito proti meništvu. Zbral je obilo narodnih romanc pod naslovom „Xacaras“. Najboljše njegove lirske kitice so v zvežčiču „Folhas Cahidas“ (Odpadlo listje). Sicer je strasten, a zdi se mi nekam enoličen in prečutljiv. Za vzorec sem presadil kitice „Os cinco sentidos“, čeprav mi je prva in druga vrstica delala nekaj preglavice z rimo na začetku in na koncu.

Petero čutov.

O, krasne so, dobro vem, zvezde prejasne,
nešteti odenki iskré se med cveti:
a zame ves mik in ves čar ta ugasne;
v prirodi edina
si ti dragotina
za moje oči!

Opojni zares so glasovi pokojni,
žgoleči božansko skoz gaj zeleneči;
zaman drobolí skozi log mi prosojni
slavič melodije:
za mene je ni harmonije,
kot, draga, si ti!

Iztiha po zraku od cvetja se niha
božansko kadilo v okolje poljansko;
moj duh ga ne čuti, moj duh ga ne vdiha,
krog mene vonjava,
le ta podrhtava,
ki po tebi dehtí!

In sadno to drevje nas vabi nasladno,
nas kliče ko nektar, ko grozdje nas miče;
a vse te dobrote srce mi ni gladno:
nič drugega nočem,

poljubov le hočem,
ki daješ jih ti!

Zelena si, mehka od maha koprena,
kdo ne bi z veseljem se zleknil po tebi?
A meni le tista je sla zaželena,
ko draga ročica
pogradi mi lica,
to znaš samo ti!

Ob tebi, premila, vsa moja čutila
so v eno se zlila, se v eno strnila,
le tebe jaz čutim in čujem,
po tebi jaz blazno vzdihujem,
usoda ti moja,
le zate živim,
ko konec bo boja,
za te dogorim!

(Dalje prihodnjič.)

O B Z O R N I K

SLOVSTVO IN DRUŽBA

Ne spadam med tiste, ki spletajo pesnikom in umetnikom nadzemske gloriole okrog glav. Vsak pesnik je človek — in če bi to preprosto misel povedal narobe: vsak človek je pesnik — bi bilo to najbrž tudi prav. Vsa skrivnost poezije in umetnosti, vse njeno veliko, visoko poslanstvo v narodu, v družbi, v človeštvu je mogoče pač samo zavoljo nekega naivnega, nebogljenega čuta, ki dremlje v meni, v tebi in v slednjem človeku pod solncem. Nam ljudem ni do tega, da bi vse svoje življenje počeli samo hudo resne, koristne, razumne reči; v nas ljudeh bo najbrž zmerom ostalo nekaj elementarnega nagona, da bi se kdaj pa kdaj spontano, brezumno razigrali in razživali iz našega zadnjega, najmanj pojmljivega dna — in od vse te čudežne luči, ki se bo vekomaj prižigala ob izživljanju tega nagona, od vse te čudežne luči bo vekomaj sijal ves čar umetnosti in poezije. Človek je velika, silna stvar, človek je brez dvoma največja, najsilnejša stvar, kar jih sploh je. Vse, kar je sveta, vse stvari, ki so in ki niso — vse je pretehtal in premeril, vse je spoznal in dognal. Ena sama stvar mu bo najbrž do konca ostala zadržana: on sam. Nihče danes še ne more slutiti, kakšne do neba segajoče triumfe bo še človek dosegel na zemlji. Svet bo nosil na rokah in mu bo s svojim delom oblikoval obraz, zvezdam bo risal pot in smer. Toda o tem, kako se bo v telesih mater spočeval in kako se bo rodil iz njih, o tem, kako bo življenje na tihem, na skrivnem gorelo in dogorevalo v njem, o tem, kako bo nazadnje umrl — o vsem tem človek najbrž nikoli ne bo imel ne zadnjega spoznanja ne zadnje besede. Naj bodo potolaženi vsi spoznavavci tega sveta: njihov posel ne bo nikoli do konca opravljen, zmerom bo še nekaj stvari, da bo njihovo iskanje moralo kloniti pred njimi, zmerom bo še nekaj vrat, da bo človeško spoznanje zaman trkalo nanja. Zmerom bo na svetu še malo prostora za poezijo.

Nikoli mi ne pojde iz spomina pesem črnih drvarjev iz Afrike, narodna pesem afriških črncev o kači mocassin. Pred leti sem jo čital neke in misel, ki

IZ PORTUGALSKEGA PESNIŠTVA

A. D E B E L J A K

A. Feliciano de Castilho (1800—1875) iz Lizbone, slep od šestega leta, je zložil obilo pesmi in mnogo prevajal v klasično čistem slogu. Po Garrettovi smrti je stal na čelu sodobnega portugalskega pesništva, dokler ga ni coimbrska šola brezobzirno pahnila s prestola leta 1865. Njegova „Obras Completas“ obsegajo osem snopičev (Lisboa, 1903—1910). V sapfiških kriticah „Vir ljubezni“ poje med drugim: Ako bi Majin sin, lahkonogi Merkur, z novimi strunami okrasil mojo liro in če bi mojemu glasu nove zvoke ustvarili valovi nimfe Aganipe (t. j. druge Hipokrene), potem bi opeval plemenito kamenje, po katerem so že sledovi Inesine krvi:

entam celebraria os nobres seixos
onde o sangue de Inés o tempo adora,
onde o sangue de Inés inda hoje arranca
o pranto a amor e ás ninfas.

Alexandre Herculano e Araujo (1810—1877) iz Lizbone, največji portugalski moderni zgodovinar, je izjavil, da je bil pesnik do svojega 25. leta. Njegove pesnitve so udarile na struno, ki je na čuden način dotlej na Portugalskem malo zvenela: religiozna. Herculanove „Poesias“ ne bodo pogrešale čitateljev, saj jih preveva biblijska vnema in iskrenost. Po vseh cvetoberih menda ponatiskujejo dolgi pesnitvi *A cruz mutilada* in *A Tempestade*. Iz te nekaj vrstic:

Oh tempestade! Eu te saúdo, oh nume,
da natureza açoite (bič)!
Tu guias os vulcões, do mar princesa,
e é teu vestido a noite!

— — — — —
Torvo o oceano vai: qual dobre soa
fragor da tempestade,
psalmo de mortos, que retumba ao longe,
grito da eternidade!

Cela jata je bila Garrettovih posnemalcev, ki so osladno brenkali o smrti, jesenskem listju, mesečini. Najbolj nadarjen med temi je bil morda *João de Lemos* (1819—1889).

Eno samo zbirko „Poesias“ je pa izdal *Soares dos Passos* (1826 do 1870): himna *O Firmamento* je izvrstna pesnitev, nekaj več ko metafizičen „tour de force“. Evo nekaj uvodnih stihov:

Gloria a Deus! Eis aberto o livro imenso,
o livro do infinito,
onde em mil letras de fulgor intenso
seu nome adoro escrito...

Na Pirenejskem polotoku je ime Mendes močno razširjeno: odondod izvira tudi francoski književnik C. Mendès. Eden njih, *José da Silva Mendes-Leal* (1818—1886) iz Lizbone, je bil državnik in član znanstvene akademije. Ostavil je dokaj romanov in nad 60 dram. Odlikoval se je tudi v baladi in liriki. Poznam pa le pesnitev „Črni prapor“, *O pavilhão negro*, zloženo v raznih merilih, kjer drhti slavna portugalska preteklost, a tudi francoska sodobnost. Toda prapor zavojevalne Francije po njegovem ni več trobojnica, temveč zastava, črna od suženjske barve:

negro da côr dos escravos,
e da côr da escravidão!

In potomstvo bo obžalovalo, da stopa Francija v taki temini med narodi:

O futuro
ha-de chorar que de escuro
marche a França entre as nações.

Med romantičnimi bardi se upošteva *Gomes de Amorim* (1827 do 1891) iz Avelomara. V mladosti je kupčeval po Braziliji, koder je spoznal jezik in šege pragozdovnikov, kar je kasneje izrabil v romanih in dramah. Vrnivši se v domovino (1846), se je poznejši konservator muzeja pomorskih starin navdušil ob prevratu leta 1848. O tem pričajo pesmi „Garibaldi“, „A queda de Hungria“ (Razpad Ogrske). Mnogo njegovih iger sta pofrancozila Denis in Rochon. Kratek primer njegovega socialnega čuvstvovanja:

Hrepenenje po pravici.

(Odlomek.)

Ah, kaka žeja sredi pušče prostrane
me žge, premili Bog!
Razjeda me od zore rane
in že se niža noč naokrog!

Naj tožno zrem plamenečo stran zahoda,
kjer vsak dan kolobar se zlat
pogreza, dokler ne stre se mi posoda,
iz ktere dahne zadnji vzdih v nepovrat?
Naj vedno za Pepelko iztegam roke,

v taiste potopljen skrbi,
izmlada vse do starosti globoke
vprašujem naj ljudi,
je li uboga Izobčenka še živa,
a da nikdar ne dospem do nje?

Kdo more mi reči, kod sedaj prebiva,
v palači, templju, v jami, vrh goré?
Da dušo kdaj mi sveži mir objame,
bom li ugasil za trenutek vsaj
v tvojem viru, Pravica, plamen,
ki pali me vekomaj?

Med romantike sodi tudi *Thomaz Ribeiro* (1831—1901), minister za kolonialne zadeve, nazadnje poslanik v Braziliji. Ta najljubši Castilhov učenec je zaslovel pol stoletja pred svojo smrtjo, ko je dal na svetlo domoljubno romantično pesnitev v mnogovrstnem merilu: *D. Jayme*. V uvodnih 15 osmericah (oitavas) na Portugal, evropski vrt na morskem bregu (jardín da Europa á beira-mar plantado), se je najboljše izkazal. Samo eno osmerico za pokušnjo:

O Domovina, krasna hči pomladi,
bogata žena s polji in vrtovi,
povej ljudem, ki zabijo preradi,
kako so jih učili nje sinovi!
Te kdo prezira v tvoji borni halji?
Posmej se ničū, ki sam sebe hvali!

Iz iste knjige je vzet naslednji odlomek, ki se po šolskih čitankah ponatiskuje z naslovom *Bênçães* (Blagoslavljanje). Pri nas pa naj se zove:

S i r o m a k o v a p e s e m.

(Odlomek.)

Pozdravljeno mi, sonce, dobrotljiva svetlost,
ti halja siromaku, ki ni nikomur gost,
svetilnik, ki svetlobo razlivaš brez mejá
po solznem oceanu, kjer človek trepeta!

Pozdravljena mi, voda, kristalno bistri vir,
nikomur se ne vzkratiš nikoli in nikjer!
Pozdravljena še hosta, goricam črn okras,
ubožec v tebi najde netiva slednji čas!

Pozdravljena, grivina in ti zeleni kraj,
tu raj je za pastirje, tu rajajo svoj raj!
Pozdravljene, ve ptice, v okrilju senčnih vej,
ki pojete ratarju prijateljsko vselej!

Pozdravljeno, nebo mi in višnjevi lazur,
ubožcu se nasmihaš ob molku vedrih ur!
Pozdravljena, cerkvica ponosna sredi hiš,
saj hostijo ti čuvaš in Rešenikov križ!

Pozdravljene dišave, ki jih razliva cvet,
da čuti manj težave v ledinah kmetski svet,
pozdravljen po grmovih, ti črni zreli plod,
ovčar te rad užije, ko pot ga vodi tod!

Potem še tebe, vetrič, lepo pozdravil bom,
saj s perutnico svojo pobožáš slednji dom,
hladiš na hišnem pragu ti ličeca mladenk,
da jim odseda delo uspešno se pletenk!

Proslavljam tudi tebe, počitek sredi dne,
ko delavci vsi trudni ob kladivu leže.
In tebe, ki ob cesti razcvetaš se, jasmin,
da cvet pri tebi vzame si potnik za spomin!

Otožno je hoditi po svetu čisto sam,
prijatelj pa sočuten zaklad je velik nam.
Ah kakšna sreča zate, če oče še živi,
še večja pa, če mati s teboj deli skrbi!

Antonio Duarte Gomes Leal (1849—1921) se je rodil, je živel in umrl v Lizboni. Mnogo njegovih stihov je satiričnih, toda često je pokazal nežno čuvstvo. Najbolj slujeta dve knjigi: *Claridades do Sul* (Južni sijaj, 1875) in *Anti-Cristo* (1884). *Historia de Jesus* vsebuje legendo *O rouxinol do Calvario* ali po naše:

Slavec na Kalvariji.

Ko Jezus naš je na Golgoti trpel,
vso noč mu je na križu slavček pel.

Vojaštvo zagorelo se je čudilo:
„Odkod prihaja petje to premilo?“

Kot da jih je presunil bolesti meč,
glavó priklanjajo lilije ihtoč!

Vse toži: kocke, halja, venec iz trna,
stezice, gobe, noč toguje črna.

Močni in šibki tarnajo, žebliji
celo so v križu vztrepotali vsi.

Obstale zvezde v prostranstvu brez kraja,
še straža bolj počasi se sprehaja.

Nemir prešinja vse ljudi okrog,
Rimljanom pade sulica iz rok.

Ljubezni spev še dolgo ne presahne.
Ptič pa zleti, ko Jezus dušo izdahne!

V nobeno strujo, tudi ne v coimbrsko šolo, ki so jo ustanovili visokošolci leta 1865. v svojem navdušenju za nemško filozofijo in francoski humanitarizem, ne spada najsamorodnejši portugalski skald v drugi polovici 19. stoletja: *João de Deus Ramos Nogueira* (1830—1896). Celoten zbornik *Campo de Flores* je izšel 1893. Izvrsten izbor je leta 1921. priredil g. A. Lopes Vieira: *Livro de Amor*. Posebno so mu uspevale očarljive štirivrstičnice, take kot narodne „cantigas“, kakršnih so po svetovni vojni natisnili na tisoče. „Na campa de Anthero de Quental“ je nagrobni napis pesniku:

Malenkost tu leži, ne jaz, pod rušo:
Ostal sem žarek, prejšnja luč prelepa,
ki smrt ji vsakokrat povrne dušo,
ko zemlji dá nazaj, kar jo oklepa.

Pa še tale utrinek, posvečen ponižanim in razžaljenim:

B e d a.

Že mrka noč se je storila.
Tedaj pa dé otrok:
„Kar tule bova prenočila,
stopiva pod oblok.“

In slepa starka v bedi kruti
od let vsa sključena
veselje mahoma začuti,
čeprav je zmučena.

Tačas velika psa pred vrati
na glas zalajata,
prestrašena z otrokom mati
naprej odhajata.

Pred njima je še dolga dalja.
A kam bi šla domov?
Na tisti grad, ki sprejme kralja,
ko pride sem na lov!

In dete, ki je za vodnika,
oglasil se rekoč:
„Pred nama vrata so velika,
kar tu prebija noč.“

„Pa psi...?“ nasmeh grenak utrne
zdaj materi se z lic.
„Naprej odtod!“ se v mrak razgrne
osorne straže klic.

Tako se jima je podrla
vsa nada in ves up,
ob cesti haljo sta sprostrla
in legla sta na kup.

Julio Diniz, ali s pravim imenom Joaquim Guilherme Gomes Coelho (1839—1871), iz Oporta je zarana dosegel uspeh s svojimi romani. V teh je vpletel mnogo pesmi, ki so se natisnile po njegovi smrti z naslovom *Poesias*.

Anthero de Quental (1842—1891), doma z Azorov (Ponta Delgada, isto ko P. Sottile pri Trstu, pri Omišlju pravijo: Tanka Punta, oziroma Oštri Rat; opis in sliko glej *Žis* 11. IX. 1932, str. 259. in 260.), je najprej gojil filozofijo, pozneje poezijo. Bil je prvak v coimbrski skupini. Njegovi mojstrski soneti so prežeti z vedro lučjo, po kateri je Quental vsekdar hrepenel. Kako ga je označil João de Deus, smo videli malo prej. Sonete je ponemčil Storck leta 1887, nekatere poangležil prof. Prestage: *Sixty-four Sonnets* (1894), druge pa prof. Morley: *Sonnets and Poems of Anthero de Quental* (1922). Za zdaj imamo v slovenski predelavi dva: *O Palacio da Ventura* in *Mors-Amor*.

P a l a č a S r e č e.

V snu blodim klativitez hrepeneče
po pušči v soncu jarkem, v temni noči
in paladin ljubezni v želji žgoči
bi našel rad ukleti dvorec sreče.

V naporu noga se mi opoteče,
že meč je strt, oklep nato še počí;
tedaj pa, glej, v poslednji svoji moči
ugledam grad, lepote vzor največe.

Na vrata bijem in zavpijem v upu:
„Odprite se, o vrata, zunaj čaka,
sirota, razdedinjen potepuh!“

Odpro se zlata vrata v glasnem hrupu.
Ko vstopim, duša v boli mi zaplaka:
le mrak tu najdem, molk in mrzel puh!

M o r s - A m o r.

Ko noč gostí se po zatopu sonca,
v snu često čujem konja, ki ceptá
ko blisk prek čudnih potov in stezá
s topotom neugnanega skakonca.

Iz katerih divjih, divnih deželá
podí se, da v skokotu tem brez konca
ves mrk in vzoren zdi se z leskom bronca,
ko v groznem dihu griva mu vihrá?

Jahač, ki v stas je videti železén,
v obraz pa miren, močen korenjak,
oklep blešči ko zvezda se pri zvezdi —

žival to redko brez bojazni jezdi...
„Hej, jaz sem Smrt“, de mračni sedlenjak,
jahač odgovori: „Jaz pa Ljubezen.“

Theophilo Braga (1843—1924), čigar prva zbirka stihov je zagledala beli dan, ko mu je bilo 16 let, je žrtvoval lahkokrilo Muzo na žrtveniku pozitivizma. Potem pa je pripravljaval pot Comte-ovemu sistemu. Rahlo satiro sta gojila Bulhão Pato („Paquita“) in João Penha kakor prej omenjeni Gomes Leal.

Antonio Candido Gonçalves Crespo (1846—1883) se je rodil v Rio de Janeiru, se učil v Coimabri in postal glava portugalskim parnasovcem... V Lizboni in pa krajini Algarvi se pogosto opaža dotok črne krvi, saj v 16. stoletju so uvažali po 10.000 do 12.000 zamorcev v prestolnico, zlasti pa se je priselilo dosti mešanecv iz Brazilije — tako piše velika Larousse-ova enciklopedija. Crespo — pri nas bi mu rekli Koder — se na slikah zdi tak mešanec. Pa naj bo tak ali ne, v njegovih gladkih kiticah drhti čuvstvo, n. pr. v Algem (Nekdo), kjer opeva svojo mater. Njegove Obras Completas (1913) naj nas v naslednjem primeru povedó v eksotične dežele.

O p o l d a n s k i s p a n č e k.

V viseči mreži, ki jo Črnec niha
ko zibko, kreolka je zaspala vznak;
prijeten hlad v obraz lepote diha,
saj sužna ji s pahljačo bije v zrak.

In senca pisana krog nje se giblje,
nad njo v vrhovih bambus šelesti.
Pokojno se kreolka v spanju ziblje
in goli laket mično ji blesti.

Iz mrežnice kipé vonjave žive...
Zamorcu dlan obstane kratek hip,
oči se zastrme mu poželjive
v telo prelestno, čisto in brez hib.

Med debli v mrežnici mladenka spava,
na rahlo vzdihla, tiho se smehlja,
med tem ko majhna opica vreščava
po pestri rogožini kopitlja.

Gospodarici zganeta se nedri:
morda mrmra v nejasnem svojem snu
poprevko tožno, ki jo v noči vedri
naselnik poje daleč od domu.

Na novo mreža v zraku se zamaje.
Dekle še spi: tam daleč iz ograd
jetnikov črnih pesem trepetaje
oglasil se, turoben jek brez nad.

Dovolj! . . . Pustite, naj v vonjivi mreži
pokojno sniva in uživa raj.
Zamorec, mirno zibaj! sužna, streži
pozorno ji, obzirno jo pahljaj!

Igraj po drevju, veter, se brez šuma,
naj, ptiči, peti se vam ne mudi,
in tvornica, nikar ne delaj hruma,
da krasotica se ne prebudi!

Antonio Nobre (1867—1900) je pokazal individualnost in globok smisel za ritem v zbirki *Só* (1892), ki je napravila močan vtis na Portugalskem. Po njegovi smrti so prijatelji izdali še snopič *Despedidas* (1902). Vsaka antologija prinaša sonet *Ao cahir das folhas*.

Guilherme Braga, čigar *Heras e Violetas* (Bršljan in vijolice) se pogostokrat omenjajo, se je okrenil v politiko. Njegovo umetnost naj po nazori naslednje

M r t v o d e t e.

Poslednji žarki na obzorju,
skoraj sonce zdrkne v zatop — — —
Z otrokom mrvim v krilu ob morju
otožna žena gre na pokop!

Rdeče oči v mrlička upira,
iz njih ji kapajo solze
in s krikom, ki v srce prodira,
obupana toži svoje gorje:

„Zakaj ta neskončna bolečina?
Kako sem se pregrešila, o Bog,
da od srca mi trgaš sina,
mi nemilo jemlješ ga iz rok?

Če ptičke razkoplje zlobna sila,
nikdar ne bo jim več domek cel...
Ah, da napolni se gomila,
naj mar izprazni se zibel!

Med njegovimi vrstniki so: M. D. de Almeida, Ramos Coelho, Antonio Feijó, Christovam Aires, Silva Gaio („Mondego“, 1900) in poleg drugih *Joaquim de Araujo*, ki je spletel sonet:

O r l o v s k o g n e z d o.

Stoji ob morskem bregu vrh pečine
starinski grad, sedaj že opuščen,
in kot v oporo mu bršljan zelen
oklenil je razpokane zidine.

Tod gledal svet je nekdanj paladine,
tu grob je njih sedaj. In piš leden,
sovražna sapa brije preko sten,
da bi posula grad v morja globine.

A preden tisti črni dan napoči,
smel orel plete gnezdo si na ploči
v gotovo smrt obsojene trdnjave,

obrača naokrog oči zvedave,
bedeč ob tožni in pobožni raki,
kjer oblega omizja spe junaki.

Močna osebnost je *Abilio Manuel Guerra Junqueiro* (1850—1923), ki je sijajno nastopil svojo pisateljsko pot leta 1892. z zbirko *Os Simples*, a je vobče malo gojil poezijo. V politiki je bil prekucuh in antiklerikalen, a se je pred koncem pobogal s Cerkvijo. Leta 1911. je bil pooblaščen portugalski minister v Švici, nato se je umaknil z javnega torišča. Ta Hugojev učenec, eden največjih modernih latinskih pesnikov, ni brez izvirnosti, drobec njegovih umotvorov ostane nesmrten. V naslednjem podajem prizor *A caminho*, ki bi mu smel za geslo pripisati Prešernove besede: Tak se zažene, se pozneje ustavi mladenič...

N a p o t u.

April, ob jutrnjem svitu gre po obsejanem bregu, skozi pašnike, oljičje in cvetoče mandljeve nasade mlad plavolas popotnik nedolžnih oči, zamaknjenih v sijaj zvezde danice.

Poljedelec (devetdesetih let, golorok):

O mladi gospod, ki vam v očeh se sveti nada,
mogoče ste namenjeni v oddaljen kraj?

Popotnik:

Po svetu grem...

Poljedelec :

A brez oklepa in brez bata?
O mladi gospod, ki vam v očeh se sveti nada,
siromašni, ubogi pridete nazaj.

Starka (malo pozneje):

O gospod, ki so vam lica tako mlada,
na takšno pot ženó skrbi vas ali kaj?

Popotnik :

Pošasti bom lovil, pobijal kačo, gada...

Starka :

O gospod, ki so vam lica tako mlada,
pazite, da vas ne raztrga zmaj!

Mlada seljanka :

Očarane oči so mladega gospoda!
Mar greste radi hlada skozi vrt sedaj?

Popotnik :

Le gledat, kaj nagoda pravi, kaj usoda.

Seljanka :

Zamaknjene oči so mladega gospoda.
Da bi ga črni čarodeji, Bog ne daj!

Pastirica (malo dalje):

Kako gospodu svetijo oči se mlade
in govoré, da misli na ženitni raj...

Popotnik :

Le démante bom delal, zbiral bom zaklade...

Pastirica :

Kako gospodu svetijo oči se mlade,
samo da v gozdu ga ne bi tolovaj!

Prosjak :

Gospodove oči zares so lesketave,
bleščijo se ko sonca sam sijaj.

Popotnik :

Svetove bom odkril, dobil časti in slave.

Prosjak :

Gospod, ki vam oči so tak bleščave,
prah više sega kakor morski hrušč kedaj.

D a n i c a :

O stvar, ki se ti pôgled sinje je raznetil,
v pekel da z doma mirnega ne šel bi vsaj!

P o p o t n i k (gine v daljavi):

Po slabih potih kamenje si bom razcvetil!
V očeh mi zvezde žar bo dregetal in svetil,
obkrožal ustne mi detinski bo smehljal!

Eugenio de Castro, rojen leta 1867., profesor na univerzi v Coimbri, je osnoval portugalsko simbolistično šolo. „*Poesias Escolhidas*“ (1902). V novejših snopičih uspešno uporablja gnomski način, kakršnega je gojil Sá de Miranda. Mojster je v ljudskih štirivrstičnicah. Kratek primer naj ponazori njegov slog:

M a d r i g a l.

Nebesa vélika je Bog ustvaril ...
Da bi razjasnil zemski mrak,
vesoljstvu je nebeški ta veščak
potem tri sonca še podaril.

Pò nebu eno zdaj blešči.
A drugi dve, o cvetka koprneča,
življenju mojemu sta luč in sreča,
saj veš — to tvoje so oči!

Joaquim Teixeira de Pascoaes, rojen leta 1877., se ne prilega antologistu, saj se je najbolj uveljavil v dolgih pesnitvah, n. pr. *Maránas* (1911), polnih ljubezni do prirode in zvočnega izražanja. Posebno slovijo zbirke *Sempre* (1897), *Terra prohibida* (1899) in *As Sombras* (1907). Za izpremembo podajem zopet enkrat izvornik s poskusom prepesnitve.

C a n ç ã o h u m i l d e.

Brisa de Abril,
todo perfume,
etero nume
contigo vai!

Pedrinha humilde
no chão perdida
do sol ferida
é uma estrela.

Negra ramagem
o ceo tocando
vai-se pintando
de azul celeste.

S k r o m n a p o p e v k a.

Sapica majska,
sama vonjava
božansko sanjava
veje s teboj!

Kamenček skromni,
zgubljen na ravnini,
v sončni jasnini
resnična si zvezda.

Mračno listovje
v nebesa štrleče
se čisto prevleče
z azurom nebeškim.

Gota de orvalho
tremeluzindo,
tens o sol rindo
dentro de ti!

Humildes cousas
que ninguem olha:
raminho ou folha
au grão de areia:

tendes o encanto
mais que divino
que o Deus Menino
achou na terra.

Kapljica rose
trepetajoče,
sonce smejoče
v sebi imaš!

Stvarca pohlevna,
ki nikogar ne mika,
veja, brstika,
zrno peščeno:

v vas je neskončna
čarobnost, milina,
od Božjega sina
poslana na zemljo.

(Konec prihodnjič.)

O B Z O R N I K

KRIZA RODBINE IN ZAHTEVKI EVGENIKE

En zarod poganja —
prerojen, ves nov...

V. Vodnik, 1811.

Beseda „kriza“ je grškega izvora ter pomeni *odločitev* ali jasneje rečeno: *odločilni moment*. Vsak organizem (naše telo, oblike kulturnega življenja, na primer gospodarstvo) lahko pride v teku svojega razvoja do nekakega razdobja, hočem reči do točke, na kateri ne more ostati. Kajti iz globljih, v bistvo stvari zakopanih razlogov se ima sedaj pokazati, ali nadaljnji razvoj krene kvišku, v „novo življenje“, ali pa navzdol ter pomeni „začetek koncu“, ki bo prej ali slej nujno prišel.

Tu ali tam dana „kriza“ (bolnik s težko pljučnico, ko se bliža zloslutni deveti dan, svetovna kriza v sodobnem gospodarstvu) torej sama po sebi še ni razlog za obupavanje, ampak le bolj *svarilo* („signal“): bodite pripravljene na vse, to je na obe *možnosti*: da organizem ali zmaga ali pa podleže.

Tudi rodbinsko življenje prehaja danes v krizo. Pojavov, ki vedno glasneje pričajo o tem, ne more utajevati, komur so oči dane, da gleda in vidi, kar je.

„*Rodbina!*“ Odgovorov na vprašanje, kaj je rodbina, oziroma nje srčika, „*zakon*“ (Ehe), čujemo kar na veliko. Oboje krajnikov utegne tu biti: z ene strani definicija, kakor jo podaja *rimski jurist* Modestin, češ, zakon je vkupnost vsega življenja, združitev po božjih in človeških postavah (*consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio*) — a z druge *sovjetsko naziranje*, da rodbina umira in da je zakonsko življenje samo biološko fakt brez verskih, brez etičnih in celo brez pravnih temeljev.¹ Kje je resnica?

Ni dvoma, da je zakonska zveza organiziran način spolnega izživeljanja, ki naj služi biološkemu procesu *razplojevanja*. Res, da zakonsko življenje

¹ Gl. A. Maklecov, Ehe und Familie in Sowjetrussland, Hochland, 1930/31, 6. zv.

IZ PORTUGALSKEGA PESNIŠTVA

A. D E B E L J A K

(Konec.)

Affonso Lopes Vieira (* 1878), pisec že poslovenjenega romana o Amadisu, kjer vidim na platnicah nad 30 knjig oznanjenih, večina v vezani besedi, med prozo pa tudi Santo António de Lisboa, jornada do Centenario (sv. Anton Padovanski je umrl 1231.), ume zlagati slastne muzikalne umetnine, lahne ko peresce, voljne in zvočne. Zajema v portugalski zgodovini, v morskih snoveh in pri poetih zlate portugalske dobe. Posebno pozornost zasluži zbirka *Ilhas de Bruma* (Megleni Otoki, 1917). Kot mladinski pesnik je jako konkreten. Vzemimo knjižico *Canto Infantil*, iz katere je g. Pires de Lima pridno zajemal za svoje srednješolske čitanke. V pesmici A Nun'Álvares slavi junaka, ki je rešil Portugalce kastiljskega Leona, otel domovino v bitki pri Aljubarroti, kjer stoji danes mesto Batalha (t. j. Bitka); za vzorec prvi dve kitici:

Grande Condestabre,
Alma pura é bela,
Vós, que nos salvastes
Do Leão de Castela,
Recebei as graças
E mais as mercês
De quem ama a Patria
E é Português!

Em Aljubarotta,
Num dia de glória,
Salvais nossa Pátria,
Ganhando a vitória.
Belo cavaleiro,
Alma pura e bela,
Assim nos livrastes
Do Leão de Castela...

Sinos ao longe.

Chegam de longe,
vindas na aragem,
imagens debeis
de bronzes finos.
E cristalinos
pousam na aragem,
na aragem vaga,
finos e flebeis,
como essas penas
no ar serenas
que o ar afaga
só de ampará-las
e suspendê-las.
Expiram longe,
idas na aragem,
imagens debeis
de bronzes finos,
de cousas flebeis.

Zvonovi v daljavi.

Iz dalje velike
na klenkanju nežnem
prihajajo slike
od tankih broncev.
Pa v klenkanju zvoncev,
nestalnem in bežnem,
ležijo kristalne,
uborne, betežne
kakor nadloge
v zraku manj toge,
saj vzduh jih objame,
jih giblje in ziblje
in péstuje rahlo.
Zamirajo v dalji
na klenkanja krilu
podobe begotne
iz tankih broncev,
stvarce slabotne.

Antonio Corrêa de Oliveira (* 1880) se šteje med najbolj čitane portugalske žive pesnike. Omeniti hočem *Auto do Fim do Dia* (1900), *Allivio de Tristes* (1901), *A Alma das Árvores*, in poleg mnogoštevilnih drugih knjig še zadnjo: *Job, misterij v štirih videnjih* (1932). Naj navedem prvi dve kitici iz pesnitve: *Moja dežela*:

M i n h a t e r r a.

Minha terra, quem me dera
ser humilde lavrador!
Ter o pão de cada dia,
ter a graça do Senhor:
cavar-te com minhas mãos
com caridade e amor.

Minha terra, quem me dera
ser um poeta afamado!
Ter o sino de Camões,
andar nas naos embarcado:
mostrar ás outras nações
Portugal alevantado.

Ko mi je leta 1928. g. R. F. Knapič poslal tri knjige svojega tovariša na filozofski fakulteti v Lizboni, to je Manoel de Sousa Pinto — na žalost se je vsa pošiljka izgubila —, mi je v pismu označil novo pisateljsko pokolenje kot anemično, brez enotne orientacije, nekaj še prežeto z razvratnimi težnjami onih prekucuhov, ki so bili pred 20 leti znani pod imenom „os vencidos da vida“ (tisti, ki jih je življenje premagalo: Eça de Queiroz, Junqueiro, Ramalho Ortigão, Fialho de Almeida, vsi že umrli), a nekaj tudi že polno rekonstruktivnih idej, ki iščejo rešitve v starih plemenskih vrtilinah, v katolicizmu, integralizmu: Manoel Ribeiro, Nuno de Montemór i. dr. Vse kaže, da ima naš rojak tu na umu predvsem prozaike. Kajti od štirih knjig, ki mi jih je poklonil duhovnik *Nuno de Montemór*, so trije romani. Ali vso njegovo prozo preveva pesniški duh. Med pesmimi zasluži omenitev *O Cantico da Dôr* (Spev o bolečini), razglabljanje o problemu, ki so ga načeli že mnogi duhovi. Znan je Mussetov verz:

Rien ne nous rend si grand qu'une grande douleur.

St. Wyspiański („Weimar 1829“) polaga Mickiewiczzu v usta besede: Sveto mi je vse trpljenje, ki me ubija . . . Slično je zakročil naš Medved: Jaz ljubim svojo dušno bol (DS 1908, 295). Za njim pa dr. L. Lenard v DS 1909:

O tiha bol, srca kesanje verno,
jaz ljubim tebe, ljubim neizmerno . . .

Isti mesečnik omenja leta 1910. opredelbo bolečine iz Pregljeve „Romantike“, prejšnje leto pa je tam razpravljaj I. Stenar o trpljenju in smrti. Razen tega sem problem zasledil v Slovanu 1913 (387): ideja o boli kot viru radosti, ob Branimira Livadića prireditvi legende o Amisu in Amilu. V Mladiki 1922 (kult. vestnik, 40): Zmisl bolesti in trpljenja; 1924 (150) Marija Kmetova: Nekaj besed o trpljenju; 1925 (14) dr. A. Brecelj: Živ-

ljenjski pomen in namen bolečine („O ti živci!“). Večkrat v Času in drugih katoliških smotrah. O. Župančič je izpregovoril o trpljenju v Ljubljanskem Zvonu 1932 (515 in 516). Istega vprašanja se je Montemór dotaknil tudi v romanu „A paixão de uma religiosa“, p. 44., in ga seveda razvozlal v krščanskem smislu.

Višek je Montemór dosegel v pesniški zbirki „Amor de Deus e da Terra“ (1925). V uvodu ga A. L. Vieira nazivlje z Bremondovim modernim izrazom: eden *najčistejših* portugalskih poetov. Njegovi ritmi mu zvene kot orgle ali verski korali. Novost te knjige, kakor razlaga avtor v dodatku, je to, da je rime in stopice opustil, jih nadomestil z besednim blagoglasjem in orientalskim paralelizmom misli. Torej je to prvi „verslibrist“ v Luzitaniji. Za primer te svetopisemske vzporednosti sem si izbral naslednje vrstice iz „Himne na bolečino“:

Potem pa, mar ne vidiš, ako ne bi na svetu jokali,
da bi bila to strašna nesreča, kakor če ne bi deževalo?
Suho srce, kamor nikoli ne kane solza,
je kakor zemlja, ki je nikdar pomočil ni dež.

Izmed himen naj v celoti poslovenim eno krajših, Crucificado, pregled borbe portugalske zemlje za neodvisnost in procvit, od Viriata, zaščitnika luzitanske svobode nasproti Rimljanom, pa do naših dni.

K r i ž a n !

Portugal, moj Portugal, Portugal Dona Afonsa,
vojujočega na dva glasá:
na glas Viriatov ko poveljnik, na Ouriquejev ko branilec ...

Portugal, moj Portugal, Portugal Dona Diniza,
čudež našega plemena:
dežela je bila ko sveta Izabela, cvetoča ko njeno krilo ...

Portugal, moj Portugal, Portugal Ivana Drugega,
ponos naše rodovine,
kjer kralj je bil ljudski in ljudstvo kraljevo ...

Tedaj pa, Zemlja moja, Apostol narodov je v tebi vstal.
Moj dom, ti bil si Pavel morski, Pavel,
ki razkriva narode.

In da bi jih srečal in spreobrnil, si hodil po vodah kakor Nazarenc.
In vračal si se na galejah, pokrit s palmami neznanih svetov.

Kakor Jezusu v Betlehemu so ti podvrženi kralji dajali zlata in kadila,
pa iz Rima ti je prišla neomejena Cezarjev oblast.

A kralj je pozabil ljudstva, kakor Krista ostavil je Pilat.
Duhovščina je postala trdosrčna kakor Kajfež, plemstvo kakor sinagoga.

In nad tri sto let ti je tvoj križev pot trpel.
 ko je Judež Pedro IV. postavil križ, na katerega so te pribili tujci.
 „Portugal, sam svoj gospod!“ zapisali so na vrh.

— — — — —
 Poslej pa ležiš mi v grobnici,
 nad katero množice vadjajo za tuniko in usodo tvojo ...

A, dragi Portugal, kakor Jezus, ki je vstal od mrtvih tretji dan,
 oživiljen dvigneš se po treh pokolenjih spet ...

*

A tudi zunaj metropole ne molčijo portugalske Modrice. To vam razodeva T. Braga: Cantos populares do Archipelago Açoriano (1869) in med drugimi še „Mornas“, kreolske pesmi z Zelenega rtiča, ki jih je zbral Eugenio Tavares (1932).

Bell je vzel v svojo antologijo portugalskih verzov tudi dvoje osebnosti iz Galicije, severozapadne španske pokrajine.

Prva je *Eduardo Pondal y Abente* (1835—1917) iz Ponte-Cesa (Coruña), kjer je živel, kakor posnameš iz pesnice Retorno d'as Anduriñas (Povratek lastavic), v očarljivi hišici „ó pé dos pinos escurecida“. Na mah je zaslovel s pesnitvijo A Campana d'Anllons, Anllonski zvon. Tu se poslavlja od vsega domačega, ker odhaja obsojenec v oranske temnice v Afriki. Naj navedem konec v parafrazi in obenem v govoricu iz okolice Sv. Jakoba Kompostelskega ali Gališkega, ki se nekajkrat omenja pri nas (Prešeren, Pregelj, Lavtižar):

Ó nai de mi vida,
 adiós; adiós meu pai;
 prenda de min querida,
 adiós, Ó miña nai;
 sombra dos meus abós,
 rio de Ponte-Ceso,
 pinal de Tella espeso,
 acordávov d'un preso
 como él o fai de vos;
 campana d'Allons,
 noites de luar,
 lua que te pós
 detrás do pinar;
 adiós ... adiós ...
 adiósos.

Pa zbogom, draga mati,
 oj zbogom, očka moj;
 ne smem tu več ostati,
 preljuba, Bog s teboj;
 ti mojih dedov dom
 in potok v mojem kraju
 pa gosto smrečje v gaju,
 v tem pomnite me raju,
 kot jaz vas pomnil bom;
 anllonski zvon
 pa lunin svit
 vse naokrog
 nad log razlit;
 zdaj z vami Bog ...
 pa Boog.

Druga osebnost je *Rosalía de Castro* (1837—1885), ali Rosalía Castro de Murguía, ki je s Pondalom stala na čelu sodobnemu gališkemu pesniškemu pokretu. Duhovno je bila ta prehodna pokrajina cela stoletja

tesno zvezana s poezijo gališko-portugalskih *cancioneirov*. Njena slava je z leti rasla in njene gališke popevke, ki bodo po večini ohranile trajno vrednost, so v snopičih „Cantares Gallegos“ (1863) in „Follas Novas“ (1880), nedavno skupaj ponatisnjenih v Madridu. Njeni verzi so jako blagoglasni, kar sami pojo, n. pr. začetek one pesmi, ki nagovarja sapice, naj jo neso v rodni kraj:

Airiños, airiños aires,
airiños de miña terra,
airiños, airiños aires,
airiños, levaiame a ela!

V isto dialektično skupino spada *Avelino Rodriguez Elias: O Cantar dos Cantares, poemas galegos* (1932), kakor je razvidno iz Lebesgueovih poročil v lanskem *Mercure de France*.

*

Naj na kratko sklenem z Bellovo sodbo. Portugalsko pesništvo zadnjih 50 let se ponaša ne le z veliko raznovrstnostjo, temveč tudi z uspehom. Ako pa ni rodilo nobenega Pascolija ali Carduccija, gre to morda prej na rovaš pomanjkanju točnega šolanja, klasične vzgoje kakor pa nedostatku darovitosti . . . Marsikak novejši pesnik, parnasovec, oblakohodec, dekadent, simbolist, je dosegel veliko stopnjo resnosti v svoji umetnosti, mnoge pesmi so tako prirodne in včasih očarljive, da je kritik razorožen. Material je zdrav, in če stopi iz meglenosti in napetolične besedičnosti v resničnost, v kmetsko življenje, v portugalsko okolje in njega obilno domače besedišče, utegne doseči presenetljive uspehe, kakor ponekod Guerra Junqueiro. Nemara bi pesniki pridobili, če bi se globlje seznanili z nelatinskimi slovstvi in s klasičnim portugalskim, grškim, rimskim. Na tej podlagi bi smeli upati, da v 20. stoletju napolnijo svoje kraljevski brušene steklenice s sladkim vonjem svoje dežele in z bistrim vinom luči in življenja.

P r i p o m o č k i.

Razen del, navedenih v Ljubljanskem Zvonu 1925 na koncu razprave o Camõesu in tu spotoma omenjenih, sem predvsem uporabil:

The Oxford Book of Portuguese Verse XIIth Century — XXth Century, chosen by *Aubrey F. G. Bell*, Oxford, at the Clarendon Press, 1925, XXX + 320, 8°.

Aubrey F. G. Bell, Lyrics of Gil Vicente, 1925, p. 132. Obe knjigi mi je podaril avtor. — Manj so mi služile izdaje, ki mi jih je poslal Augusto C. Pires de Lima: *Gil Vicente, Auto da Alma*, Pôrto, 1926, p. 78, in petero srednješolskih čitank iz let 1929 do 1931. Enako mi je pokojni Achille Millien poklonil rokopisni zvežčič *Poètes Portugais* leta 1921., ko sem zbiral gradivo za doktorsko disertacijo o njem.